

Statens kulturråds budgetunderlag 2004–2006

1. Sammanfattning av Kulturrådets prioriteringar

Inledning

Det finns ett rikt och brett kulturutbud av hög kvalitet i Sverige. Nya verksamheter etableras och utbudet ökar.

Genom den undersökning av svenska folkets kulturvanor mellan år 1976 och 1999, som Kulturrådet presenterade våren 2002, ser vi också att efterfrågan på kultur ökar. Sveriges invånare har blivit mer kulturaktiva under den senaste 20-årsperioden. I de undersökningar som gjorts bland EU:s medlemsländer, framgår också att svenskarna jämfört med invånarna i de flesta andra EU-länder är mycket kulturaktiva. Detta är givetvis glädjande och kan ses som indikationer på att den svenska kulturpolitiken har varit framgångsrik.

Det blir därför en utmaning att möta det ökade kulturintresset. Riksdag och regering har under senare år tillfört kulturområdet ökade anslag. Samtidigt kan Kulturrådet konstatera att en framgångsrik nationell kulturpolitik, som går ut på att öka efterfrågan, genererar ökade medelsbehov. Förutom ökade statliga kulturanslag kräver den att Kulturrådet utvecklar sin samverkan med landsting/regioner och kommuner kring utvecklingen och finansieringen av den nationella kulturpolitiken i hela landet. Men för att möta behoven krävs också en samverkan med övriga politikområden, såsom t ex närings- och utbildningspolitik, för ett samlat synsätt och ökade möjligheter till breddad finansiering. Utgångspunkten är måste emellertid vara målen för den nationella kulturpolitiken.

Delaktighet

Att öka tillgängligheten till kultur är en av hörnpelarna i en demokratisk kulturpolitik. Det betyder att kulturen görs tillgänglig för alla, såväl fysiskt, geografiskt och socialt.

Det är också Kulturrådets övergripande prioritering för den kommande treårsperioden. Genom Kulturrådets egna kulturvaneundersökningar vet vi att kulturkonsumtionen är ojämnt fördelad mellan olika grupper i samhället. Rådet kan genom bidragsgivning och övrig verksamhet bidra till att minska denna ojämlikhet. Särskild uppmärksamhet skall ägnas kulturverksamhet för barn och ungdomar, jämställdhet mellan könen, mångfald och funktionshindrades rätt till kultur.

Exempel på verksamheter som tillsammans kan öka delaktigheten och tillgängligheten till kultur är reformen med fri entré på museer, försöksverksamheten med museipedagogiskt utvecklingsarbete, ökade insatser för att främja läsandet, likaväl som satsningen på att öka tillgängligheten till kultur för funktionshindrade. Stödet till nationella minoriteters kultur gör det möjligt för de nationella minoriteterna att utöva och stärka sin kultur och erbjuda möten mellan olika kulturer.

Nästa steg måste vara att analysera hinder och möjligheter för ökad tillgänglighet också inom flera konstområden. Sådana hinder kan vara av praktisk natur och bestå t.ex. i biljettpriser, former för tillhandahållande av biljetter, öppettider, geografiska avstånd, transportkostnader, bristande information osv. I detta budgetunderlag beskriver Kulturrådet bl.a. utvecklingen och behoven inom scenkonstområdet. Mot bakgrund av det nyss sagda kommer rådet att närmare studera på vilket sätt prisbildningen och prisutvecklingen påverkar tillgängligheten – både ur publikens och institutionernas synvinkel.

En förutsättning för att nå målet om ökad tillgänglighet är dessutom – förutom ekonomiskt utrymme en tydlig prioritering utifrån målet, samt en nationell kulturpolitik, där stat, regioner, landsting och kommuner delar på ansvaret och samverkar.

Kulturrådets prioriteringar

I Kulturrådets budgetunderlag för perioden 2004-2006 pekar rådet åter på den otillräckliga grundfinansieringen av institutionernas verksamhet, bl.a. till följd av att institutionerna inte har kunnat möta kostnadsutvecklingen. Behoven är betydligt större än de yrkanden som framförts i föreliggande budgetunderlag. Samtidigt är Kulturrådet medvetet om det begränsade utrymme som finns för reformer i den statliga budgeten. Rådet har av den anledningen valt att begränsa yrkandena om ytterligare reformmedel. Skälet till att de ändå blir så höga är de behov som föranleds av den bristande kostnadskompensationen till de regionala institutionerna samt att anslagen till det fria kulturlivet över huvud taget inte tillförts kompensation för ökade kostnader.

Om inte nya medel ställs till kulturlivets förfogande, måste särskilt prioriterade behov mötas med omfördelning och omprioriteringar inom befintliga ekonomiska ramar. Detta försvåras av den nuvarande, strikt uppdelade anslagskonstruktionen. Kulturrådet vill därför understryka vikten av att anslagsstrukturen utformas så att den gagnar samverkan och nytänkande över de traditionella konstområdesgränserna.

Den nuvarande anslagsvisa uppdelningen mellan konstområdena kan således leda till att det blir svårare att göra omprioriteringar. Det kan i sin tur bidra till att hämma en offensiv, behovsriktad och dynamisk kulturpolitik, där stat och region i samförstånd kan vilja prioritera ett konstområde framför ett annat eller där den nationella nivån kan vilja omprioritera mellan regioner eller konstområden. Drivkraften behöver inte alltid vara ekonomisk. Det kan finnas tungt vägande kulturpolitiska skäl att prioritera t ex talteater, regional musikverksamhet eller dans i ett specifikt län eller i ett större geografiskt område under en viss period. Ett gemensamt anslag för hela den regionala institutionsverksamheten inom scenkonstområdet skulle också på ett bättre sätt än idag möjliggöra särskilda insatser för enskilda institutioner när det behövs. Idag kan Kulturrådet inte stötta t ex en orkester utan att minska anslaget till en annan.

Således är det Kulturrådets uppfattning att en annan, mera flexibel anslagskonstruktion skulle medföra såväl kulturpolitiska som ekonomiska fördelar.

Utgångspunkterna i detta budgetunderlag är att särskilt lyfta fram behoven avseende de regionala *kulturinstitutionernas* kostnadsutveckling, situationen för de fria grupperna inom teater-, dans- och musikområdet och det fria kulturlivet i övrigt.

Kulturinstitutionerna har av olika skäl haft svårt att möta kostnadsutvecklingen. Som Kulturrådet visar i detta budgetunderlag motsvarar inte pris- och löneomräkningen kostnadsutvecklingen under de senaste åren.

I likhet med förra året pekar Kulturrådet på nödvändigheten av förstärkningar för det *fria kulturlivet*.

För de *frilansande konstnärerna* inom scenkonstområdet finns behov att skapa bryggor mellan traditionella anställningar och en osäker frilansstillvaro. Exempel på sådana insatser är TeaterAlliansen och Centrumbildningarnas arbetsförmedlande verksamhet. Denna modell kan med all säkerhet även utvecklas inom flera konstområden och Kulturrådet förordar en förprojektering med en dans- resp. musikallians.

Inom *bild- och formområdet* förs konstnärers möjlighet till försörjning genom behovet av ökade medel för utställningsersättning. Inom *litteraturområdet* lyfts särskilt behoven av ökat stöd till litterära evenemang och kulturtidskrifter fram.

Kulturrådet har mottagit en särskild hemställan om statsbidrag för år 2004 till de regionala kulturinstitutionerna i Skåne. Kulturrådet anser att det ur nationell synvinkel är väsentligt att kulturinstitutionerna i Skåne behandlas på samma sätt som övriga kulturinstitutioner. En allmän utgångspunkt bör därför vara att alla generella reformförslag inom de olika konst/kulturområdena bör tillämpas också för Skåne, vilket bl.a. innebär att Kulturrådet ges möjlighet att fördela generella bidrag även till institutioner i Skåne.

Yrkanden med ekonomiska konsekvenser för kulturbudgeten

Teater dans och musik:

För att bibehålla minst nuvarande omfattning på verksamheten, såväl kvalitativt som kvantitativt yrkar Kulturrådet att

- anslaget för regional musikverksamhet och regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner (28:6) tillförs 60 000 tkr, motsvarande behov som bl.a. beror på kostnadsutvecklingen, särskilda förstärkningar av orkestrarna, finansiering av länsteaterverksamhet i Jämtland och Sörmland. I yrkandet ingår en förstärkning till institutionerna i Skåne.

Kulturrådet yrkar vidare att

- det extra bidraget till Drottningholms Slottsteater om 1 000 tkr, som lämnats under de senaste två åren, blir permanent,
- att de reformmedel om 2 058 tkr som för verksamhetsåret 2003 fördelats ur anslag 28:6 till institutionerna i Skåne fr.o.m. 2004 flyttas till anslag 28:4,
- att anslaget till de fria teater-, dans- och musikgrupperna samt arrangerande musikföreningar m.m. (28:7.1) tillförs sammanlagt 17 000 tkr, varav teaterområdet 5 000 tkr, dansområdet 7 000 tkr, musikområdet 5 000 tkr.
- att anslagen 28:7.1 och 28:7.3 räknas upp på motsvarande sätt som för institutionerna. Kulturrådet föreslår att den av regeringen aviserade ökningen av anslaget för arrangerande musikföreningar får användas konstområdesövergripande för arrangörer inom teater-, dans- och musikområdet.

Bibliotek och litteratur:

Kulturrådet yrkar

- en förstärkning av anslaget till Sveriges Depåbibliotek med 2 000 tkr (28:8., Bidrag till lånecentraler och depåbibliotek) för att säkerställa god tillgång till det litterära arvet,
- en förstärkning av anslaget (28:9 Litteraturstöd) med 4 000 tkr med hänvisning till det ökande intresset för litterära evenemang,
- en förstärkning av anslaget (28:1 Statens kulturråd) på 1 000 tkr för att kunna genomföra uppdraget i enlighet med förordningen om litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne.

Konst, museer, utställningar:

Kulturrådet yrkar

- att bidraget för utställningsersättning ökar med 3 000 tkr från och med år 2004 för att ytterligare kunna förbättra konstnärernas möjligheter att ställa ut konst och erhålla ersättning och parallellt stärka de konstbildande organisationernas möjlighet att erbjuda ett kvalitativt utställningsutbud,
- att försöksverksamheten med kulturpedagogiskt utvecklingsarbete på de regionala museerna förlängs med ytterligare tre år med 10 000 tkr per år.

Förvaltningsanslaget:

Kulturrådet yrkar

- ökade medel motsvarande 5 000 tkr för att täcka kostnader för det ökade trycket på den löpande bidragshanteringen, ökade medel för att förbättra arbetet med uppföljning och utvärdering av resultatet av Kulturrådets verksamhet utifrån de kulturpolitiska målen.

Yrkanden med ekonomiska konsekvenser för andra utgiftsområden*Teater, dans, musik:*

Kulturrådet yrkar

- att anslag 28:2:2:5 tillförs 7 000 tkr för 2004 och ytterligare 7 000 tkr för år 2005 från utgiftsområde 13 Arbetsmarknad för att kunna öka antalet anställda inom TeaterAlliansen,
- att 2 000 tkr överförs från utgiftsområde 13 Arbetsmarknad för att finansiera verksamhet med dansares dagliga träning och yrkesverksamhet för sångare. Kulturrådet delar bedömningen från företrädare för musiken och dansen att liknande allianser behövs också för dessa områden.

Bibliotek och kulturtidskrifter:

Kulturrådet yrkar

- att en förstärkning med 10 000 tkr tillförs anslaget 28:8.4 Folkbibliotek från utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning för att ytterligare utveckla folkbiblioteken som ett led i den nationella strategin för livslångt lärande,
- att anslaget till kulturtidskrifter ökar med 12 600 tkr p.g.a. volym- och kostnadsökning samt permanentning av verksamhet med alternativa distributions- och marknadsföringsåtgärder, ökade distributions- och portokostnader samt för att öka tillgängligheten till kulturtidskrifterna i bland annat skolor och bibliotek. Detta bör i första hand ske genom att överföra medel från anslaget 27:2 Presstöd, alternativt genom nya medel.

Konstområdesövergripande verksamhet:

Kulturrådet yrkar

- att 5 000 tkr överförs från utgiftsområde 13 Arbetsmarknad till kulturbudgeten att fördelas till Centrumbildningarna inom kulturområdet,
- att regeringen överväger att anslaget 28:2:2:6 för stöd till nationella minoriteters språk och kultur genom samverkan med andra politikområden tillförs ytterligare 8 000 tkr.

Yrkanden utan ekonomiska konsekvenser alt. omfördelning mellan rådets anslag*Teater, dans och musik:*

Kulturrådet yrkar

- att anslaget 28:7.1 får belastas med kostnaderna för referensgruppernas arbete,
- att Marionetteaterns bidrag flyttas från 28:7.3 till 28:6.1 under förutsättning att Stockholms Stadsteaters styrelse beslutar om samgående.

Bibliotek, litteratur och kulturtidskrifter:

Kulturrådet yrkar

- att biblioteken inom ramen för inköpsstödet (28:9.2 Stöd till inköp av litteratur till folk- och skolbibliotek) får använda bidrag för kompetensutveckling. Ingen särskild uppräknings av anslaget behövs för att genomföra detta,
- att taket inom anslaget 28:9. 3 Stöd till läsfrämjande verksamhet för kostnaderna för barnbokskatalogen tas bort så att katalogen kan förbättras, bli internaktiv, och även uppta barnböcker på andra språk än svenska.

Konstområdesövergripande verksamhet:

Kulturrådet yrkar

- ingen ökning av utvecklingsanslaget för nästa budgetår men pekar på behovet av en friare användning av medlen.

Förvaltningsanslaget:

Kulturrådet yrkar

- att Kulturrådets förvaltningsmedel inom utgiftsområde 28 samlas under anslag 28:1. En sammanläggning av anslagsposterna 28:37.1 och 28:37.2 skulle vidare möjliggöra en mer effektiv användning av de forskningsmedel Kulturrådet disponerar.

2. Övergripande iakttagelser och bedömningar**Kulturrådet och omvärlden. Kulturpolitik i förändring****Inledning**

I detta avsnitt redovisas en omvärldsanalys som främst beskriver den ekonomiska utvecklingen och behoven inom verksamheterna, och som har direkt relevans som budgetunderlag. I de olika avsnitten som beskriver konstområdenas behov lämnas viss statistikinformation. I den omvärldsanalys som kommer att redovisas den 1 oktober 2003

kommer hela Kulturrådets verksamhetsområde att beskrivas; förutom teater, dans, musik och museer även biblioteksverksamhet, bidrag till organisationer, lokal kulturverksamhet branscher etc. Även sådana omvärldsfaktorer och förändringar som kan antas ha betydelse för konst- och kulturpolitiken i ett större perspektiv kommer att beskrivas.

Under detta avsnitt redogörs även för en viss del av de omvärldsförändringar som har betydelse för kulturpolitiken. Sveriges medlemskap i den Europeiska unionen – med en betydande andel av den offentliga finansieringen till kulturen via strukturfonderna – är en sådan, den därvid sammanhängande utvecklingen av regioner i Europa och Sverige utgör en annan. Tiden är en annan faktor; nästan 30 år efter Ny kulturpolitik (och Kulturråd!) torde omvärldens förändringar i stort även ha påverkat kulturpolitikens innehåll, form och ansvarsfördelning.

Den regionala nivån och kulturen

En nationell kulturpolitik

Staten, landstingen och kommunerna har ett gemensamt ansvar för att stödja och utveckla kulturverksamheten i landet. Detta har stor betydelse för att öka medborgarnas tillgänglighet och delaktighet till olika konstnärliga och kulturella uttryck av hög kvalitet.

Regional utveckling

Under senare år har flera beslut fattats som syftar till att stärka och utveckla regioner och kommuner i Sverige. Efter förslag i propositionen om En politik för tillväxt och livskraft i hela landet (2001/02:4) har riksdagen fattat beslut om en ny regional utvecklingspolitik (bet. 2001/02:NU4, rskr.000). Riksdagen har också beslutat om att det fr.o.m. år 2003 ges möjlighet att bilda kommunala samverkansorgan för regional utveckling i länen (prop. 2001/02:7, bet. 2001/02:00, rskr. 000). Vidare kommer försöksverksamheten med ändrad regional ansvarsfördelning att förlängas i Skåne och Västra Götaland i ytterligare fyra år. Kulturpolitiken har i dessa sammanhang lyfts fram som ett område av särskild betydelse för att uppfylla målet för den regionala utvecklingspolitiken. Regionala tillväxtprogram är ett huvudinstrument i den nya politiken. I arbetet med tillväxtprogrammen bör en ökad samverkan med den nationella politiken för regional utveckling eftersträvas. Berörda centrala myndigheter, däribland Kulturrådet, skall medverka i arbetet med programmen och i ökad utsträckning samordna sina insatser för att delta i den regionala utvecklingen.

Kulturrådet gör f.n. tillsammans med Landstingsförbundet en kartläggning av den regionala organisationen i landet och kulturens placering inom denna. Kulturrådet avser att utifrån denna kartläggning i dialog både med landsting, regioner och kommuner samt med kulturlivet på sikt utveckla former och innehåll för framtida samverkan.

Dialog och samverkan

I den utveckling som nu sker mot större regional självständighet är det viktigt att diskutera den nationella kulturpolitikens roll och att klargöra ansvarsfördelningen mellan central, regional och lokal nivå. Samtidigt måste både former för och innehåll i samverkan och dialog mellan de olika nivåerna utvecklas.

Stat och region har delvis olika motiv för sitt stöd till kultur och konst. För staten är verksamhet i syfte att nå de nationella kulturpolitiska målen den viktigaste utgångspunkten. Regional kulturpolitik är i högre grad än den statliga kopplad till regional utveckling i vidare

bemärkelse. De statliga insatserna skall göras utifrån en samlad nationell överblick men också anpassas till regionala och lokala förutsättningar och prioriteringar.

Under senare år har Kulturrådet påbörjat ett arbete med att pröva nya modeller för samverkan. Ett exempel på former för fördjupad dialog är de överläggningar inom musikområdet som rådet under år 2002 har genomfört med alla landsting/regioner i landet. Som underlag för diskussionerna har landstingen/regionerna tagit fram musikplaner, som behandlar det totala musiklivet i länet samt den statligt stödda regionala musikverksamhetens inriktning och roll i länets musikliv.

En särskild rapport kommer under våren att tas fram som beskriver arbetsprocessen och dess resultat. Kulturrådet har också i brev till landstingen/regionerna lämnat förslag till hur den fortsatta dialogen med dem skulle kunna se ut inom musikområdet. Kulturrådets ambition är också att se om och hur detta arbetssätt skulle kunna användas även inom andra konst- och kulturområden.

Vidare har Kulturrådet tillsammans med Riksantikvarieämbetet uppdragit till de regionala museerna att presentera regionala museiprogram. Arbetet påbörjades under 2002 och skall avslutas under 2003. Syftet med detta arbete är bl.a. att strukturera myndigheternas mål och resultatdialog med de regionala museerna.

Det finns också behov av löpande diskussioner med landsting/regioner om kulturfrågor på ett mer övergripande plan, där frågor som berör t ex tillgänglighet till kultur, konstområdesövergripande verksamhet, samverkan över länsgränserna, kulturens roll i den regionala utvecklingen m.m. kan behandlas utifrån bl.a. omvärldsanalyser och regionala kulturplaner och analyser. Utifrån den kartläggning, som tidigare beskrivits, kommer Kulturrådet att ta initiativ till att sådana övergripande diskussioner genomförs på ett mer systematiskt sätt än hittills.

Även för den fortsatta utvecklingen av kulturverksamheten i landet är en nära samverkan mellan de olika nivåerna nödvändig. Samtidigt kommer det i ökad utsträckning att ställas krav på staten att acceptera skillnader mellan regionerna när det gäller kulturverksamhetens inriktning och former eftersom länen vill profilera sin kulturverksamhet utifrån regionala prioriteringar och behov.

Ansvarsfördelning mellan stat och regional nivå

Kulturrådet bör medverka till att utveckla nya former för samspelet mellan statlig, regional och lokal kulturpolitik. Kulturrådet behöver också förstärka sin roll som samtalspart, inspiratör och informationsspridare/mottagare samt mötesplats för regionerna. I detta sammanhang blir det aktuellt att följa arbetet med den av regeringen tillsatta kommittén angående översyn av strukturen och uppgiftsfördelningen inom samhällsorganisationen, kommittédirektiv 2003:10.

En utgångspunkt för resonemangen och yrkandena i detta budgetunderlag är att det är de regionala/lokala huvudmännen som har huvudansvar för sina respektive institutioner. Staten bidrar till verksamheten utifrån målen för den nationella kulturpolitiken. En målsättning med statens insatser är att bidra till en kulturell infrastruktur. I ett läge med en bristande kompensation för kostnadsökningar kommer värdet av de statliga insatserna att urholkas. För Kulturrådets del blir det nödvändigt att utveckla förmågan att göra omprioriteringar inom ramen för givna anslagsramar. Men, mot bakgrund av de gemensamma insatserna och

huvudmännens ansvar för institutionerna, måste varje förändring av statens åtaganden gentemot en enskild institution och/eller verksamhet i ett län/en region ske efter samråd med huvudmannen.

EU och kulturen

EU:s kulturstöd

EU:s kulturstöd är trots sina ekonomiska begränsningar (ca 300 000 tkr per år att fördelas till kulturprojekt i samtliga deltagarländer) av stor vikt för enskilda projekt i Sverige och för ett ökat europeiskt kulturutbyte. Redan programmets existens och möjligheten att söka för olika samarbetsprojekt har väckt tankar och intresse och bidragit till högre aktivitet. Trots vissa svårigheter med kompletterande finansiering, hård konkurrens om stöden och – på kort sikt – vissa besvär att hitta samarbetspartners har svenska ansökningar hävdats sig väl och det svenska utfallet har varit tillfredsställande.

Kultur 2000

Särskilt framgångsrik var fördelningen inom Kultur 2000 år 2002, då sju projekt med svensk projektledning fick bidrag, liksom ett 20-tal projekt med svenskt medarrangörskap. Detta är att betrakta som ett utfall över det genomsnitt som kan förväntas av ett land med Sveriges storlek och struktur. Detta svenska genombrott inom Kultur 2000 stimulerar intresset på flera sätt. Det förväntas bl.a. öka det hittills sparsamma svenska deltagandet i kulturella nätverk och det sätter ett visst tryck på offentliga bidragsgivare och privata sponsorer, eftersom alla EU-program kräver nationell medfinansiering.

Strukturfonderna

Det är i första hand EU:s strukturfonder som kan erbjuda goda möjligheter för kulturprojekt. Fonderna svarar för ungefär en tredjedel av EU:s totala budget. Även om bidragen för kulturprojekt har utgjort en liten andel av dessa, har de i absoluta tal givit ett värdefullt tillskott till kulturområdet. Utgångspunkten för stödfördelningen är strukturfondernas mål om regional och social utveckling. Det handlar alltså om kulturen som instrument för andra målsättningar. Här finns också en geografisk begränsning som gör det möjligt för vissa kommuner, men inte andra, att satsa på kulturprojekt.

Utvärdering av strukturfonderna

Kultur, kulturarv och kulturmiljöer framhålls ofta som viktiga för den lokala identiteten i de svenska projektansökningarna. Detta är saker som gynnar regionens invånare samtidigt som det utgör en attraktiv faktor för företagsetablering och bosättning.

Strukturfonderna har särskilt starkt bidragit till en regionalisering av svensk filmproduktion genom stöd till regionala resurscentra för film och video som har funnits eller placerats inom strukturfondernas målområden. Inom scenkonstområdet finns flera projekt för regional kulturutveckling som Dans i Nord i Piteå och utveckling av Dalhalla i Rättvik till en internationell festivalplats. Kulturmötesplats Gotland syftar till att utveckla Östersjöns konstcentrum i Visby till ett centrum för ett regionalt och internationellt kulturutbyte, medan Virserums konsthall vill bidra till en starkare identitet och attraktionskraft för kommunen. Flera biblioteksprojekt (i Östergötland och Västerbotten) syftar till att med hjälp av informationsteknologi göra bibliotekens tjänster mer tillgängliga för allmänheten.

Sammanfattningsvis har kulturen i Sverige hävdats sig väl i strukturfonderna gentemot andra samhällsområden. Bidrag för kulturändamål har – i enlighet med fondernas syften – gått till aktiviteter och verksamhet i glesbygd, på landsbygden och i gamla industriregioner som drabbats av arbetslöshet. Det goda resultatet har också medfört att en god kunskap och en hög beredskap har utvecklats hos kulturlivet i berörda regioner. Detta är särskilt viktigt nu, eftersom den fortsatta programperioden fram till och med 2006 kan bli den sista i sitt slag.

3. Ekonomiska förutsättningar; pris- och löneomräkning till regional kulturverksamhet samt offentlig finansiering av kulturinstitutioner

Under detta avsnitt ges en beskrivning av den offentliga finansieringen av kulturinstitutionerna (materialet grundas på Kulturrådets egen statistik avseende teater, dans, musik, museer och konsthallar samt "kulturen i siffror", varken folkbiblioteks- eller skolbiblioteksstatistiken redovisas i detta sammanhang) samt behovs- och kostnadsutvecklingen inom den regionala kulturverksamheten. Exempel som har påverkat finansieringen är t ex den förändring av det s.k. grundbeloppssystemet som gjordes 1997, samt effekterna av produktivitetsavdraget inom ramen för pris- och löneomräkningen.

Offentlig finansiering av kulturinstitutionerna

Kulturrådet har inlett ett arbete med att fördjupa analysen av den offentliga finansieringen av regionala och lokala kulturinstitutioner (som Kulturrådet ger bidrag till samt de nationalscener som får anslag via Kulturdepartementet, exklusive biblioteksverksamheten) och samhällstödet fördelning mellan stat, landsting och kommuner beträffande dessa institutioner. I arbetet kommer Kulturrådet att ta upp vissa frågeställningar som ingår i det uppdrag att analysera de statliga kulturinsatsernas regionala fördelning ("Regionala utfallet") som Kulturrådet enligt regleringsbrev skall inlämna till Kulturdepartementet.

Utgångspunkten är Kulturrådets statistik under perioden 1994–2001. En preliminär slutsats i arbetet visar att perioden 1994 till 2001 inneburit förändringar av finansieringen av dessa kulturinstitutioner. Statens roll är i stort oförändrad medan en viss förändring kan anas då det gäller kommunernas och landstingens insatser. Till det statliga stödet räknas även finansiering via AMS, EU-stöd, samt bidrag från Stiftelsen framtidens kultur. Kulturrådets statistik måste emellertid analyseras ytterligare bl.a. när det gäller försökslänens fördelning av statliga bidrag innan några slutliga slutsatser kan dras.

Av de samlade offentliga insatserna för landets kulturinstitutioner är staten den aktör som tar det största ekonomiska ansvaret om man räknar in de nationella institutionerna. Den statliga andelen tycks vara konstant den senaste 8-årsperioden. Den genomsnittliga andelen statliga insatser av det offentliga stödet för de institutioner som får bidrag från Statens kulturråd d.v.s. länsteatrarna, orkesterinstitutionerna och läns museerna varierar runt 35%. En förskjutning tycks under perioden ha skett mot ett ökat landstingskommunalt ansvarstagande. På samma sätt tyder statistiken på att de primärkommunala insatserna har kommit att få en minskad roll. Även om kommunerna fortfarande har ett dominerande finansieringsansvar för

kulturinstitutionerna på den regionala och lokala nivån har en betydande utjämning kommit att ske.

Pris- och löneuppräknig till kulturverksamhet

Det statliga systemet för finansiering av myndigheter och institutioner innehåller ett krav på en kontinuerlig ökning av produktiviteten. Detta krav tar sig uttryck i att anslagen räknas upp med ett belopp som motsvarar de generella löneökningarna beräknade enligt en viss angiven metod minskat med ett produktivitetsavdrag som bestäms varje år. I den mån en myndighet inte lyckas minska kostnaderna till följd av produktivitetsökning eller helt enkelt inte klarar att öka produktiviteten innebär systemet att verksamheten måste minska i motsvarande mån. I detta budgetunderlag har Kulturrådet valt att särskilt lyfta fram scenkonstområdet (teater, dans musik) beroende på de speciella svårigheter att klara produktivetskravet som finns inom denna sektor och som beskrivs i det följande.

Också övrig kulturverksamhet som är mycket personalintensiv kan ha svårt att klara produktivetskravet. För t ex länsbibliotekens del kan den bristande kostnadskompensationen under samma period beräknas till ca 3 000 tkr. För museerna har motsvarande summa beräknats till 7 600 tkr.

Grundbeloppssystemet

Fram till år 1997 gav staten stöd till regional kulturverksamhet enligt det s.k. grundbeloppssystemet. Detta system förutsatte att landsting och/eller kommun bidrog till verksamheten. Grundbeloppssystemet var ett schablonsystem, som beräknades med utgångspunkt i institutionernas personalkostnader. Beräkningen av ett grundbelopp baserades på en tänkt kostnad för en persons anställning under ett år. Grundbeloppen justerades årligen i efterhand med hänsyn till den faktiska lönekostnadsutvecklingen inom det statliga området. Grundbeloppssystemet var under den period det användes (mitten av 1970-talet – 1996) inte föremål för besparingar eller produktivitetsavdrag.

Nuvarande bidragssystem

Fr.o.m. år 1997 räknas bidragen upp på samma sätt som inom övrig statsförvaltning.

Effekter av ändrat bidragssystem

Kulturrådet har tidigare påpekat det rimliga i att även institutioner som bedriver konstnärlig verksamhet kan öka sin produktivitet. Det finns möjligheter att åstadkomma samordningsvinster, förbättringar av administrativa rutiner etc. Men när det gäller den konstnärliga verksamheten är detta resonemang svårare att applicera. Särskilt gäller detta för scenkonstverksamhet som Kulturrådet påpekade i förra årets budgetunderlag. Frågan har också tagits upp i Kulturrådets remissvar på betänkandet av Arbetsgivarpolitikutredningen "Den arbetsgivarpolitiska delegeringen i staten" (SOU 2002:32). Där anförde Kulturrådet bl.a. följande:

"(Den konstnärliga verksamheten) kräver sina givna aktörer, tid och tekniska ramar utifrån de konstnärliga val som ligger till grund för verksamheten. I den mån det övriga utrymme som finns för rationalisering redan tagits i anspråk innebär produktivetsavdraget därför att den konstnärliga verksamheten måste minska. Utredaren har själv närmast sig frågeställningen (s. 184): "hur skall löneutrymmet bestämmas för en verksamhet där produktivetsutvecklingen inte rimligen kan mätas (symfoniorkesterexemplet)?" . --- Eftersom det

rationaliseringsutrymme som tidigare funnits inom exempelvis scenkonstutrymmet i stort sett redan tagits i anspråk, leder ett produktivitetsavdrag för konstnärlig verksamhet inte bara till en minskning av verksamheten utan också till risker för en oönskad styrning av repertoarval etc."

Syftet med ett produktivitetsavdrag är inte att minska volymen på verksamheten, utan att öka effektiviteten. Men om en institution inte klarar att minska kostnaderna blir konsekvensen att verksamhetens volym måste minska. En sådan effekt står enligt rådets mening i konflikt med målen för kulturpolitiken.

Uppräkningen av statsbidragen har varierat mellan 1,12 och 2,88 procent mellan 1998 och 2003. För 2003 räknades anslagen upp med 2,88%, men alla anslag utom för regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner fick sedan ett avdrag om 0,7% i besparing.

Eftersom lönekostnaderna generellt har ökat med mellan 3,5 och 4 procent kan det konstateras att de statliga bidragen inte fullt ut har kompenserat för kostnadsökningarna. Eftersom också de regionala och lokala huvudmännen som regel också tillämpar ett system med produktivitetskrav har institutionernas grundfinansiering försämrats.

För de närmaste åren kan enligt Konjunkturinstitutet löner och andra arbetskostnader beräknas öka med cirka 4 procent per år, vid ett medlemskap i den Europeiska valutaunionen måste ökningstakten beräknas till 3,5 procent.

Den bristande kostnadskompensationen kan beräknas på flera sätt. Ett sätt är att uppskatta vad produktivitetsavdraget som sådant har medfört. Ett annat att jämföra den faktiska lönekostnadsutvecklingen med de erhållna statliga bidragen under en viss tidsperiod. Det bör poängteras att beräkningarna är ungefärliga och att man även skulle kunna ta hänsyn till ytterligare kostnader än enbart lönekostnader. Den absolut största kostnaden för kulturinstitutionerna är dock som tidigare nämnts löner, varför Kulturrådet valt att fokusera på just den kostnaden.

För institutionsteatrarnas del gäller, om man utgår från riksavtalen, att löneökningen varierat genom åren mellan 3 och 4 procent. Löneökningarna för scenkonstinstitutionerna ligger i nivå med arbetsgivarverkets statistik över lönekostnadsutvecklingen för statligt anställda. Vid en jämförelse med de faktiska lönekostnadsutvecklingen för scenkonstinstitutionerna och lönekostnadsutvecklingen för statligt anställda enligt arbetsgivarverkets lönestatistik uppgår urholkningen till cirka 50 000 tkr (antaget en löneökning på 3,5 procent för 2002 och 2003 i enlighet med uppskattningen av löneutvecklingen i finansplanen). I beräkningen har kompensationen på 5 100 tkr 2003 inkluderats (se bilaga 1, tabell 1). Rådet har också beräknat vad det tillämpade produktivitetskravet har motsvarat för krav på kostnadsbesparing inom scenkonsten. Denna summa uppgår till ca 38 000 tkr (se bilaga 1, tabell 2). De här beräkningarna har inte inkluderat försöksverksamheten i Skåne. Men resonemanget gäller givetvis också för Skåne. Scenkonstinstitutionerna i Skåne svarade år 1998 för ca 20 % av det totala anslaget till scenkonsten. När man inkluderar Skånes institutioner blir summorna därför högre.

Riksdagens kulturutskott har i betänkandet 2002/03:KrU1 ansett att det inte bör tillämpas en annan pris- och löneomräkning för vissa kulturanslag än vad som tillämpas för övriga anslag. Utskottet menar istället att i den mån det bedöms som nödvändigt att öka kulturanslagen bör detta ske genom omprioriteringar inom givna ramar eller genom tillskjutande av reformmedel.

Kulturrådet kommer därför i det senare att peka på det reformbehov som finns och som bl.a. delvis beror på den nämnda bristen på kostnadskompensation.

Pris- och löneomräkning till det fria kulturlivet (scenkonsten)

Den fria delen av kulturlivet lever under knappare ekonomiska förhållanden än övriga. Situationen blir än allvarligare av att ingen årlig bidragsuppräknings över huvud taget av de statliga anslagen tillämpas för denna del av kulturlivet. Kulturrådet anser att den nuvarande ordningen inte är rimlig. Anslaget bör därför tillföras kompensation för löne- och prisutveckling

4. Iakttagelser och bedömningar per verksamhetsgren

Teater, Dans och Musik

Målet är att bidra till att tillgången till och intresset för teater, dans och musik ökar i hela landet.

Teater och dans

Fakta 2001

Regionala och lokala teater- och dansinstitutioner och vissa teatrar

År 2001 fördelade Kulturrådet verksamhetsbidrag till 25 regionala och lokala teater- och dansinstitutioner och till 5 teatrar från anslaget "viss teaterverksamhet". År 2001 gavs 9 989 föreställningar, något färre än år 2000. Antalet besök på föreställningarna var i stort sett detsamma som år 2000, ca 2 miljoner.

Fria teater- och dansgrupper

Kulturrådets bidrag till fria grupperna fördelades 2001 till ca 130 grupper. De fria grupperna hade ca 651 300 besökare på 6 855 föreställningar.

Musik

Fakta 2001

Regional musikverksamhet

År 2001 genomfördes 12 879 konserter, vilket var något färre än 2000. Andelen skolkonserter visade en nedåtgående trend - 1998 utgjorde skolkonserterna 47% av det totala antalet, 2001 var andelen 38%.

Regionala och lokala musikinstitutioner

14 orkesterinstitutioner erhöll statliga bidrag 2001 - fem symfoniorkestrar, en blåsorkester och åtta sinfoniettor eller kammarorkestrar. Orkestrarna gav 2001 sammanlagt 1 141 konserter, vilket var en liten ökning från 2000. 33% av konserterna riktade sig till en barn- och ungdomspublik. Den totala publiksiffran var 519 397 vilket var en minskning jämfört med 2000, då antalet var 577 300.

Fria musikgrupper

År 2001 genomförde grupperna 2 346 konserter för en total publik om 629 473 personer, varav drygt en tredjedel (269 854) uppskattades vara under 25 år.

Arrangerande musikföreningar

Det statliga bidraget till arrangerande musikföreningar uppgick 2001 till 18 900 tkr. 2001 fördelades 13% av anslaget till Riksförbundet Sveriges Kammarmusikarrangörer, 36% till Svenska Jazzriksförbundet, 5,9% till Sveriges Orkesterförbund, 10% till Riksföreningen för folkmusik och dans, 7,9% till Kontaktnätet, 1,43% till Musik- och Kulturföreningarnas Samarbetsorganisation och 20% till övriga arrangörer.

Fonogram och musikalbum

Anslaget till fonogramverksamhet m.m. uppgick 2001 till 10 218 tkr, varav 6 288 tkr utbetalades som stöd till fonogramproduktion, 2 225 tkr.

Övergripande bedömning

Scenkonstområdet har under senare år genomgått både förändring och utveckling. Antalet besökande har ökat inom hela området. Dansens Hus i Stockholm lockar rekordpublik, föreställningar vid flera regionala teaterscener uppmärksammas i riksmidier, nya konserter har byggts i bland annat Gävle, Norrköping, Umeå och Västerås. Mycket av detta visar att de senaste årens kultursatsningar givit resultat. Särskilt intressant är att lokala arrangörer inom scenkonstområdet presenterar en mångfald av evenemang som lockar nya publikgrupper.

Det underlag som Kulturrådet förfogar över är allt för begränsat för att ge en heltäckande bild av institutionernas verksamhet och utveckling. De tar enbart sikte på det totala antalet föreställningar, de lokala publiksiffrorna samt utvecklingen av antalet årsverken. Dessa uppgifter är vanskliga att använda som tydliga riktmärken för att beskriva teatrarnas utveckling.

En teater måste t.ex. kontinuerligt kunna arbeta med nyskriven och experimentell dramatik och kunna presentera nyskriven musik. Sådana prioriteringar leder inte automatiskt till fler föreställningar eller ökade publiksiffror, men är nog så viktiga och strategiska utmaningar för en verksamhets konstnärliga utveckling.

Utifrån det material som Kulturrådet förfogar över finns det ändå skäl att redovisa att det på musikteatrarna har tillkommit ca 40 årsverken mellan 2000 och 2002. Sannolikt har den särskilda satsning som gjorts inom detta område använts bl.a. för att öka antalet anställda vilket lett till en positiv utveckling av den konstnärliga nivån och kvalitén. Samtidigt har en ökning av musikteatrarnas föreställningsverksamhet skett under samma period.

På de regionteatrar som inte primärt arbetar med musikteater minskade dock under samma period antalet årsverken med mellan 25 och 30. Samtidigt minskade antalet föreställningar på dessa teatrar från drygt 8 400 till 7 400.

Det ska i sammanhanget nämnas att det framför allt är på GöteborgsOperan – som fått den största ökningen av bidraget – som ökningen av årsverken och föreställningsverksamhet skett.

I det statliga åtagandet ligger att hela landet får tillgång till teater, dans och musik av hög kvalitet. Landsting/regioner och kommuner har huvudansvaret för de regionala och lokala kulturinstitutionerna. Staten spelar dock en viktig roll som bidragsgivare för att verka för en nationell infrastruktur för kulturen. Den förstärkning av anslagen som beslutades 2002 var välkommen men har som nämnts inte i tillräcklig utsträckning bidragit till att täcka den kostnadsutveckling som skett inom området.

När det gäller den regionala musikverksamheten är den statliga insatsen fortfarande generellt hög. Dessutom riktas bidraget till landstinget/regionen, som alltså har möjlighet att anpassa verksamheten efter de förutsättningar som ges eller också öka de egna insatserna. Det finns dock, som Kulturrådet tidigare påpekat, anledning att se över fördelningen av de statliga insatserna i länen. På regional nivå kan samordning och samverkan inom och över länsgränserna vara ett sätt att mer effektivt utnyttja resurserna och skapa utrymme för konstnärlig utveckling.

När det gäller dansområdet är det angeläget att bidra till utveckling inom de regionala institutionerna. För institutionsteatrarnas del kan det handla om att arbeta mer med konstnärlig förnyelse och gränsöverskridande verksamhet. Som exempel kan nämnas det s.k. dansnätverk som vuxit fram och vars medlemmar bl.a. är kulturinstitutioner med olika inriktning tex. konserthus, teaterscener och konsthallar.

Ett annat exempel är dansresidens som är ett sätt att producera dans och som bygger på samverkan mellan institutioner och det fria danslivet och respektive region och kommun. Exempel på samverkansprojekt med konstnärlig förnyelse och gränsöverskridande verksamhet är Skånes Dansteaters samarbete med Norrlandsoperans orkester och Helsingborgs symfoniorkester där scenerna i allt högre grad även skall kunna erbjuda dansföreställningar.

Det är viktigt att analysera sådana faktorer utanför kulturpolitiken som får betydelse för kulturens institutioner och utövare. Detta kan t ex gälla skattelagstiftning, momsregler, pensionsregler, löne- och arbetsmiljöavtal och annat. Nedan ges sådana exempel på skatte- och pensionsområdet som får stora konsekvenser för kulturens utövare och institutioner.

Skattemyndigheterna har i ett antal regioner invänt mot orkester- och teaterinstitutionernas bedömning av hur skattelagstiftningens resor och traktamenten bör tillämpas. Detta nämndes också i förra årets budgetunderlag. Invändningarna har resulterat i ett antal processer. På en del håll är frågeställningarna föremål för domstolsprövning. Om skattemyndigheternas inställning kommer att stå sig, kommer institutionerna enligt beräkningar som gjorts av Teatrarnas Riksförbund att belastas med ökade kostnader med närmare 10 000 tkr. Detta kommer särskilt att drabba verksamhet utanför storstadsregionerna, eftersom det är dessa institutioner som har det stora behovet att knyta till sig ditresta frilansare.

En annan förändring på skatteområdet är att med anledning av en regeringsrättsdom (2002-03-11) och besked från Riksskatteverket i december 2002 numera gäller för samtliga kulturinstitutioner att 25% moms skall debiteras när t ex länsmusikorganisationer och länsteatrar säljer produktioner till arrangörerna. Eftersom de flesta teater- och musikföreningar är ideella föreningar har de ingen avdragsrätt och kommer att drabbas av kraftigt ökade kostnader. Alternativet är sänkta arrangörspriser, vilket ytterligare urholkar musik- och teaterinstitutionernas ekonomi.

Pensionsvillkoren för teater- dans- och musikinstitutionerna regleras i den s.k. PISA-förordningen. Fr o m 2001 skedde en omläggning av pensionspremierna för teater- dans- och musikinstitutionerna som innebär att dessa fick en uppräknig av anslagen för att täcka nya försäkringstekniskt beräknade premier för befintliga pensionsåtaganden. För vissa institutioner med en förändrad personalsituation täcker inte uppräknigen de ökade pensionspremierna. En utvärdering av omläggningen av pensionspremierna kommer att ske till 2004. Pensionsfrågorna är aktuella för institutionerna också till följd av det nya statliga pensionsavtal som träder i kraft den 1 januari 2003 och genom att avgångsskyldigheten för konstnärliga grupper med lägre pensionsåldrar slopas i PISA-förordningen från samma tidpunkt. Eventuella förändringar i PISA-förordningen utifrån dessa nya förutsättningar kan komma att medföra ökade pensionskostnader för de berörda institutionerna.

De ekonomiska och verksamhetsmässiga effekterna av de faktorer som nämnts ovan - skattemyndigheternas olika bedömning av resor och traktamenten , höjningen av moms till 25 % för samtliga kulturinstitutioner samt omläggningen av pensionspremierna – måste analyseras ytterligare. Kulturrådet återkommer – efter översyn och analys – senast i samband med nästa års budgetunderlag till dessa frågor.

Slutligen vill rådet framhålla att det under ett antal år har lämnat bidrag till Teaterbiennalen, Dansbiennalen, Göteborgs teater- och dansfestival samt vissa musikfestivaler av nationellt intresse. Dessa regelbundet återkommande evenemang är viktiga för utvecklingen inom respektive scenkonstområde. Rådet har för avsikt att i dialog med andra aktörer, nationellt, regionalt och lokalt se på möjligheterna till breddad finansiering. Medel har hittills anslagits genom anslaget för utvecklingsverksamhet 28:2. Som rådet ser det är det viktigt att hitta en annan finansieringsform.

Regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner samt regional musikverksamhet

Förslag och motivering

Som Kulturrådet påpekade i budgetunderlaget 2003-2005 ledde tillskottet 2002 till en förstärkning av musikteatrarnas verksamhet. Kulturrådet påpekade dock att musikteaterverksamhet är särskilt kostsam. Området borde tillföras ytterligare medel. Denna bedömning kvarstår. För flera institutioner, t ex Folkoperan i Stockholm och Malmö Opera & Musikteater är situationen fortfarande mycket ansträngd. Kulturrådet kan därutöver konstatera att det finns oklarheter kring huvudmannaskapet för Folkoperan som motverkar en stabil finansiering och därför bör lösas.

År 2003 är det sista av tre försöksår med länsteater i Sörmlands län. Verksamheten har bedrivits av Sörmlands Musik och Teater, som är en integrerad organisation för regional musikverksamhet och länsteater. Teatern har haft stora framgångar och framför allt satsat på verksamhet i och för grundskolan. Landstinget i Sörmland har prioriterat verksamheten och avsatte för år 2003 ca 10 000 tkr för ändamålet. Om teatern skall kunna fortsätta sin positiva utveckling och bli en permanent institution behövs dock ytterligare medel. Också Länsteatern i Jämtland-Härjedalen behöver också ett tillskott av statliga resurser för att verksamheten skall kunna utvecklas.

Kulturrådet bedömer att anslaget 28:6 bör tillföras minst 3 000 tkr för att utveckla länsteaterverksamheten i Jämtland och Sörmland. Dessutom bör de medel för försöksverksamhet med länsteater i Sörmland som idag ligger under anslag 28:2 överföras till 28:6 om verksamheten blir permanent. Om nya medel inte tillförs bör Kulturrådet undersöka förutsättningarna för en omfördelning. Som Kulturrådet framhållit tidigare underlättas en sådan omfördelning om anslagsposterna 1 och 2, 28:6 får disponeras friare. Kulturrådet vill samtidigt understryka att mer omfattande omfördelningar måste föregås av noggranna konsekvensanalyser.

Marionetteatern i Stockholm har de senaste två åren haft ekonomiska problem, bl.a. beroende på starkt ökade lokalkostnader. Under hösten 2002 har en diskussion pågått om sammanslagning med Stockholms Stadsteater och stadsteaterns styrelse har uppdragit åt teaterchefen att utreda hur en sammanslagning skulle kunna se ut. Statsteaterns styrelse tar beslut under våren 2003 och sammanslagningen sker i så fall fr.o.m. 2004. Det innebär att Marionetteaterns verksamhetsbidrag bör överflyttas till Stockholms Stadsteater.

Som rådet framhöll i förra årets budgetunderlag är även orkestrarnas ekonomiska situation ansträngd. Också här handlar det om att orkestrarna inte har kunnat möta det produktivitetskrav som ligger i systemet för pris- och löneomräkning. De fasta lönekostnaderna hotar att på sikt helt urholka det utrymme som finns för rörliga produktionskostnader som arvoden till dirigenter, solister och extramusiker.

Kostnadsutvecklingen för orkesterinstitutionerna både vad gäller lönerna för de egna musikerna och gager för gästande dirigenter och solister har inte kunnat täckas av ökningen av statsbidraget. Kostnaderna för tillresta dirigenter och solister har också under senare år ökat kraftigt till följd av utvecklingen inom det internationella musikorådet. Symfoniorkestrarnas situation till följd av otillräcklig kompensation för pris- och löneökningar har även uppmärksamats i SOU 2002:32 "Den arbetsgivarpolitiska delegeringen i staten – en samlad utvärdering".

Speciella problem har de många små och medelstora orkestrarna som på grund av avstånd till storstadsområdena har svårt att rekrytera musiker – särskilt till vikariat och/eller deltidstjänster vilka är en förutsättning för att upprätthålla ett varierat utbud av hög kvalitet. Effekten har blivit att kostnaderna för resor, bostad och traktamenten ökat.

Regeringen skall under 2003 tillsätta en utredning för att se över situationen för de professionella orkesterinstitutionerna i Sverige. Kulturrådet avvaktar resultatet av Orkesterutredningens förslag men man kan redan nu se att behoven av förstärkning är stora.

Under 2002 har Kulturrådet haft länsvisa överläggningar med landsting och regioner kring inriktningen på den regionala musikverksamheten under den närmaste treårsperioden. Varje län har tagit fram en regional musikplan. Den kartläggning och den dialog som Kulturrådet genomfört kommer att ligga till grund för hur bidraget till regional musikverksamhet fördelas.

De senaste tio åren har medfört ett uppsving för danskonsten i Sverige. Lokalt, regionalt och nationellt visas ett större intresse för dans. Kulturrådet har fått ett uppdrag av regeringen att under 2003 ta fram en nationellt handlingsprogram för den professionella dansen. Handlingsprogrammet kommer bl.a. att innehålla en vision och strategi för danskonstens utveckling i Sverige.

Rådet vill också här framhålla att de bedömningar som nu gjorts också bör föranleda förstärkningar av institutionerna i Skåne. Regeringen bör därför medge att Kulturrådet får fördela medel ur anslag 28:6 även till institutionerna i Skåne. Vidare bör de medel som under 2002 och 2003 fördelats till Skåne överföras till anslaget 28:4

Kulturrådet yrkar

- att anslaget för regional musikverksamhet och regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner (28:6) tillförs 60 000 tkr. Detta motsvarar behov som beror på kostnadsutvecklingen, särskilda förstärkningar av orkestrarna, finansiering av länsteaterverksamhet i Jämtland och Sörmland. Om försöksverksamheten i Sörmland blir permanent bör samtidigt 1 500 tkr flyttas från anslag 28:2 till 28:6. I yrkandet ingår en förstärkning till institutionerna i Skåne.

Kulturrådet yrkar

- att 2 058 tkr motsvarande de reformmedel som för verksamhetsåren 2002 och 2003 fördelats ur anslag 28:6 till institutioner i Skåne fr.o.m. 2004 flyttas till anslag 28:4.

Fria teater-, dans- och musikgrupper samt arrangerande musikföreningar m.m.

Förslag och motivering

Teater

De fria grupperna spelar en viktig roll i Sveriges teaterliv. De turnerar ofta över hela landet och medverkar till ett vitalt kulturliv i hela Sverige. Idag svarar de fria grupperna för ungefär hälften av de föreställningar som ges för barn och ungdomar.

Anslagsförstärkningen 2002 har lett till en viss förbättring för de fria grupperna. Samtidigt kan konstateras att grupperna fortfarande lever under hårt ansträngda villkor. Vid bidragsgivningen har rådet strävat efter att ge grupperna ett ökat utrymme för att kunna tillämpa rimliga arbetsvillkor. Men fortfarande har grupperna svårt att betala rimliga löner och att göra pensionsavsättningar för skådespelare och andra engagerade. Antalet ansökningar från fria grupper som bedriver verksamhet av hög kvalitet överstiger stort det antal som beviljas stöd. Fortfarande kan det vara svårt för nya grupper att få bidrag. I budgetunderlaget 2002 förde Kulturrådet en diskussion kring tillämpningen av bidragsreglerna. Skulle rådet ge ett mindre antal grupper större bidrag – eller är mångfalden inom området det viktigaste? Hur kan bidragsgivningen bli mera långsiktig? Är det rimligt att en fri grupp får sin verksamhet prövad varje år, medan institutionerna i stort sett helt slipper en sådan granskning? Kulturrådet kommer att fortsätta att analysera dessa frågor, men kan konstatera att behoven av ytterligare medel till anslaget för fria grupper är mycket stort. Minst 5 000 tkr bör tillföras för år 2004.

Västanå Teater har fr.o.m. 2003 fått ett treårigt regionalt uppdrag. Region Värmland garanterar ett ökat regionalt stöd under treårsperioden under förutsättning av att den statliga andelen av teaterns bidrag ökar. Bidraget till Västanå Teater för det regionala uppdraget belastar 2003 anslaget till de fria teatergrupperna med 2 600 tkr och ytterligare 400 tkr beräknas belastas 28:2.1.

Drottningholms slottsteater bedriver verksamhet av stort värde. För att teatern skall kunna planera med rimlig framförhållning föreslår Kulturrådet att det extrabidrag om 1 000 tkr, som teatern beviljats de senaste åren, fr.o.m. budgetåret 2004 inkluderas i det ordinarie anslaget.

Dans

Kulturrådet välkomnar den förstärkning av dansområdet som regeringen aviserat genom budgetpropositionen för 2003. Bidraget till de fria dansgrupperna har ökat genom höjningen av anslaget 2002. På liknande sätt som för de fria teatergrupperna är dock diskrepansen mellan det sökta beloppet och beviljade bidrag fortsatt stort. Kulturrådet har prioriterat långsiktighet, bl.a. för att garantera den konstnärliga utvecklingen. Samtidigt kan konstateras att detta försvårar för nya dansgrupper/koreografer att komma in i bidragssystemet. En utvärdering av de treåriga bidragen kommer att göras under våren 2003.

De fria dansscenerna, som är av stor betydelse för dansens framtida utveckling, växer i antal. Detta innebär att tillgången till dans ökar i hela landet. För att de fria dansgrupperna/koreograferna skall kunna arbeta under bättre förhållanden med längre anställningsperioder och rimligare villkor bedömer Kulturrådet att anslaget bör fördubblas under en treårsperiod.

Den dagliga träningen är en förutsättning för dansarens möjligheter att arbeta. På sikt är det önskvärt att hitta en breddad finansiering.

Kulturrådet föreslog 2002 att anslaget till de fria dansgrupperna/koreograferna borde ökas med totalt 17 000 tkr under en treårsperiod. Detta behov kvarstår.

Musik

En stor del av det fria musiklivet bygger på ideella insatser, bland annat inom de arrangerande musikföreningarna och amatörmusiklivet, t ex körverksamheten. Musikinstitutionernas och de fria musikgruppernas verksamhet är beroende av ett fungerande arrangörsled. Som exempel står musikfestivalerna – framför allt under sommarhalvåret – för en stor del av arbetstillfällena för frilansande musiker. För orkestrar, musiker och ensembler har det blivit en betydelsefull del av verksamheten att vidga sitt arbetsfält även utanför Sveriges gränser. Behovet av stöd för utlandsturnéer har därigenom ökat kraftigt.

Regeringen beslutade den 12 september 2002 att ge Kulturrådet uppdraget att lämna förslag på hur situationen i svenskt musikliv kan förbättras för genrer som har svårare än andra att hävda sin ställning i musiklivet och hos publiken. Särskild vikt skall läggas vid situationen för nutida konstmusik och jazz. I uppdraget ingår att undersöka hur regionala och lokala aktörers roll kan stärkas, samt att se över stödet till arrangerande musikföreningar. Även vissa riktade insatser kan övervägas. Uppdraget skall redovisas den 16 juni 2003. Därefter återkommer kulturrådet med en bedömning av området. Redan nu kan dock förutses att det finns behov av förstärkningar.

Som Kulturrådet påpekat i tidigare budgetunderlag finns ett antal körer som verkar i professionella sammanhang och som leds av yrkesverksamma dirigenter. Kulturrådet har idag begränsade möjligheter att stödja denna del av körlivet men avser att analysera denna fråga ytterligare.

Referensgrupper

För beredning av bidrag för fria teater-, dans - och musikgrupper arbetar referensgrupper. De personer som ingår i en grupp har i uppdrag att dels se föreställningar/konserter, dels delta i möten på Kulturrådet. Kostnaden för resor, sammanträden, arvoden etc. uppgår till ca 600 tkr per år. Enligt det nuvarande regleringsbrevet får högst 250 tkr användas för detta ändamål. Enligt rådets mening bör denna restriktion tas bort.

Arrangerande musikföreningar

I budgetpropositionen för 2003 förklarar regeringen att den 2004 har för avsikt att stärka stödet till de arrangerande musikföreningarna med 2 000 tkr. Kulturrådet har noterat att ett ökande antal arrangörer arbetar med såväl musik som teater och dans. För närvarande har Kulturrådet svårt att stödja konstområdesövergripande verksamhet då anslaget enligt förordningen är avsett för arrangerande musikföreningar. Mot bakgrund av detta föreslår rådet att ökningen av anslaget till de arrangerande musikföreningarna även får användas konstområdesövergripande för arrangörer inom teater- dans- och musikområdet.

Kulturrådet yrkar

- att anslaget till de fria teater-, dans- och musikgrupperna samt arrangerande musikföreningar m.m. (28:7:1) tillförs sammanlagt 17 000 tkr (5 000 tkr fria teatergrupper, 7 000 tkr dansområdet, 5 000 tkr musikområdet) utöver de 4 000 tkr till musik- och dansarrangörer som aviserats av regeringen,
- att anslaget räknas upp på motsvarande sätt som för institutionerna och att den av regeringen aviserade ökningen av anslaget för arrangerande musikföreningar får användas konstområdesövergripande för arrangörer inom teater-, dans- och musikområdet,
- och att anslaget 28:7 får belastas med kostnaderna för referensgruppernas arbete.

Kulturrådet yrkar

- att extrabidraget till Drottningholms slottsteater om 1 000 tkr blir permanent samt
- att anslag 28:7.3 räknas upp på motsvarande sätt som för institutionerna.

Övrig verksamhet inom scenkonstområdet

Förslag och motivering

TeaterAlliansen

Verksamheten vid TeaterAlliansen har nu bedrivits i permanent form i två år. Intresset för alliansen har varit stort både nationellt och internationellt. Alliansens verksamhetsbidrag har varit detsamma sedan 2001. Alliansens kostnader består till 90% av lönekostnader och lönerna följer den allmänna utvecklingen inom området. Verksamheten är i princip helt statligt finansierad. Mot denna bakgrund är det naturligt att bidraget till TeaterAlliansen kompenseras för pris- och löneökningar på samma sätt som för övriga institutioner.

Om TeaterAlliansen skall få full effekt och en relevant utvärdering skall kunna göras kring t.ex. effekten på arbetsmarknaden, bör antalet anställda ökas (idag är 100 skådespelare knutna till Alliansen).

Enligt regeringens föreskrifter lämnar Kulturrådet bidrag till dansares dagliga träning. Från Teaterförbundet har inkommit önskemål om yrkesträning för sångare. Kulturrådet anser att det vore värdefullt för sångarna med en sådan möjlighet. Träningen för såväl dansare som sångare är dock i första hand inriktad på att konstnärerna skall upprätthålla sin kompetens. Kulturrådet delar bedömningen från företrädare för branschorganisationerna att liknande allianser också behövs för dessa områden. En förprojektering på dessa områden bör därför inledas.

Kulturrådet yrkar

- att anslag 28:2:2:5 bör tillföras 7 000 tkr för 2004 och ytterligare 7 000 tkr för år 2005 från utgiftsområde 13 Arbetsmarknad för att kunna öka antalet anställda inom TeaterAlliansen. Kulturrådet delar bedömningen från företrädare för musiken och dansen att liknande allianser behövs också för dessa områden,
- att 2 000 tkr överförs från utgiftsområde 13 Arbetsmarknad för att finansiera verksamhet med dansares dagliga träning och yrkesverksamhet för sångare.

Bibliotek, litteratur och kulturtidskrifter**Övergripande bedömning**

Målet för den statliga politiken inom området är att öka tillgängligheten till biblioteksservice, litteratur och kulturtidskrifter. Detta förutsätter en bred och kvalitativ utgivning av litteratur och kulturtidskrifter, tillgänglig information för alla människor när de behöver den, samt förmedlare som kan lotsa unga människor in i läsandets värld.

Kulturrådets förslag syftar till att öka tillgängligheten till litteratur, tidskrifter och bibliotek i hela landet. I förslagen prioriteras insatser för barn och unga, samt insatser inom det livslånga lärandet.

Bibliotek**Fakta 2001****Kommunala folkbibliotek***Utlåning*

Den totala utlåningen av böcker och AV-medier från kommunala folkbibliotek minskade något under år 2001 – från 79,9 miljoner 2000 till 78,4 miljoner 2001. Utlåningen av böcker minskade med nästan 3 procent – från 70,1 miljoner till 68,1 miljoner lån, medan utlåning av AV-medier; talböcker, kassettböcker, grammofonskivor, CD-skivor och liknande ökade med 5,8 procent – från 9,8 miljoner till 10,3 miljoner. Sammantaget lånades 7,6 böcker per invånare jämfört med 7,9 år 2000.

Nya böcker

Under 2001 köpte de kommunala folkbiblioteken in drygt 2 miljoner nya böcker, dock något färre än 2000. Inköpen av böcker, som ökat något varje år sedan 1997, minskade således från 2 146 000 föregående år till 2 067 000 2001. Av de nya böckerna var 37 procent barnböcker.

Öppettider och besök

De kommunala huvudbiblioteken var i genomsnitt öppna 44 timmar i veckan medan den genomsnittliga filialen var öppen 18 timmar per vecka. Totalt sett tog huvudbiblioteken emot 47,4 miljoner besök under 2001, vilket innebär en minskning med drygt 2 procent. I genomsnitt gjordes under en vecka 116 besök per 1 000 invånare. Andelen aktiva låntagare låg mellan 30 och 39 procent av befolkningen i 115 av de 220 kommuner som lämnat denna

uppgift. Praktiskt taget samtliga kommunbibliotek erbjuder idag sina besökare tillgång till Internetuppkopplade datorer och endast 54 bibliotek har inte sin katalog sökbar via Internet.

Litteratur

Fakta 2001

Enligt Förläggareföreningens statistik för 2001 gavs det under året ut cirka 3 300 titlar allmänlitteratur.

Det totala antalet publikationer som ges ut varje år är cirka 12 000. Antalet utgivare ökar och är cirka 3 000.

Syftet med litteraturstödet är att öka intresset för läsning och garantera tillgången till kvalitetslitteratur. Inom litteraturstödet behandlas cirka 2 000 ansökningar om stöd till nya böcker årligen. Andelen stödda titlar har minskat från cirka 50% till 42% (2002).

Läsvanor

Fakta 2001

Enligt Kulturbarometern har bokläsningen i befolkningen 9–79 år ökat något mellan åren 1988/89-2000. Bokläsningen bland 3–8-åringar har minskat sedan 1980-talet (Mediebarometern). Den senaste mätningen visar dock en viss återhämtning.

Nästan en tredjedel läser varje dag en special- eller facktidskrift. Läsningen av tidskrifter har ökat sedan 1980-talet.

Kulturtidskrifter

Fakta 2001

Under 2002 sökte 202 tidskrifter om stöd och 126 fick stöd.

Kulturrådets statistik (Böcker och kulturtidskrifter 2001) omfattar 212 kulturtidskrifter och i den webbaserade kulturtidskriftskatalogen www.tidskrift.nu finns det cirka 500 kulturtidskrifter.

Bibliotek

Kulturrådets bidrag till biblioteksområdet har två syften – att stärka låne- och informationsförsörjningen och att stimulera biblioteksutveckling. Bidraget omfattar såväl nationell som regional och lokal biblioteksverksamhet. Förutom bidragsgivning arbetar Kulturrådet med att sprida information, initiera utvecklingsarbete, skapa nätverk, utvärdera och stödja.

Inte minst för den kommunala vuxenutbildningen och för distansutbildningen är en fungerande informationsförsörjning nödvändig. Därför är det positivt att folkbiblioteken utvecklar nya samarbetsformer med lärcentra och med universitets- och högskolebibliotek. Kulturrådet har inom ramen för sitt uppdrag att stödja biblioteken och det livslånga lärandet tagit initiativ till ett nationellt nätverk med berörda myndigheter och organisationer. Syftet är att skapa möjligheter till gemensamma stödåtgärder och informationsutbyte.

Förslag och motivering

Kulturrådet avsätter under budgetåret 2003 totalt 2 000 tkr för utveckling av folkbiblioteksverksamheten inom anslaget 28:2 ap.1 Till Statens kulturråds disposition för utvecklingsverksamhet och bidrag till allmän kulturverksamhet. Kulturrådet bedömer att det är särskilt angeläget att stödja insatser för att ytterligare öka tillgängligheten till biblioteken. Ett exempel på detta är barnbiblioteksverksamheten. Efter år av stagnation och i vissa fall nedskärningar finns det ett nytt intresse för att förändra verksamheten utifrån barns och ungdomars perspektiv och behov. Ett annat område som nu befinner sig i en intressant utveckling är bibliotekens insatser för mångkultur. Biblioteken har en stor betydelse som mötesplats och global informationskälla, men också som en plats där olika kulturer möts.

Sveriges Depåbibliotek i Umeå finansieras i sin helhet av statliga medel. Depåbiblioteket är de svenska folkbibliotekens gemensamma depå av äldre litteratur. Depåbibliotekets verksamhet har nyligen utvärderats. Utvärderingen visade att depåverksamheten under sin 10-åriga historia utvecklats från att vara ett insamlande magasin till ett efterfrågat fjärrlånemagasin. Depåbiblioteket är en viktig nationell resurs som blir än viktigare i framtiden i och med att kommunbiblioteken fortlöpande gallrar sitt äldre bestånd. Nationella brukarexemplar av äldre material säkras genom depåbibliotekets verksamhet och kompletterar Kungl. bibliotekets bestånd, vars svenska material inte kan lånas ut till låntagare vid andra bibliotek i landet.

Samlingarnas tillväxttakt gör att depåbibliotekets nuvarande lokaler tjänat ut sitt syfte. Utökade lokaler samt personalförstärkning vid den expanderande verksamheten är en prioriterad och akut fråga.

Samverkan mellan utbildningsinstitutioner på alla nivåer är ytterligare ett område där det finns stora behov av utvecklingsinsatser. Den nya tekniken och det ökande antalet personer inom olika utbildningsformer och en breddad syn på lärandet medför högre ställda förväntningar på biblioteken och därmed större krav på den nationella nivån. Kulturrådet bedömer att det behövs ytterligare resurstillskott för bibliotekens stöd till utbildning och livslångt lärande, liksom till de centrala institutionerna inom biblioteksområdet.

I det livslånga lärandet får biblioteken en ny folkbildarroll som också omfattar pedagogisk, handledande verksamhet. För att biblioteken skall kunna fullgöra denna nya uppgift behövs särskilda satsningar på kompetensutveckling, uppbyggnad av gemensamma webbresurser, inrättande av studiebibliotekarietjänster och andra insatser som kan underlätta det regionala eller lokala utvecklingsarbetet. Dessa satsningar bör genomföras i nära samverkan med Sveriges Nätuniversitet och övriga myndigheter inom området.

Förslag

Kulturrådet bedömer att anslaget för folkbibliotekens verksamhetsutveckling är otillräckligt. På sid 32 under anslag 28:2.1, Till Statens kulturråds disposition för utvecklingsverksamhet och bidrag till allmän kulturverksamhet redovisas behovet av en friare användning avseende detta anslag i syfte att lyfta in nya samt att öka verksamheter.

Kulturrådet yrkar

- att anslaget till Sveriges depåbibliotek förstärks med 2 000 tkr (28:8.2 Bidrag till lånecentraler och depåbibliotek) för att säkerställa en god tillgång till det litterära arvet.

Kulturrådet yrkar

- att anslaget 28:8.4 förstärks med 10 000 tkr för att biblioteken skall kunna vidareutveckla sina insatser för vuxnas lärande. Med hänsyn till syftet, stöd till vuxnas lärande, föreslås att dessa medel finansieras genom överföring av medel från Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

Litteratur och läsande

Kulturrådet fördelar statligt litteraturstöd för att främja mångsidighet och kvalitet i bokutgivningen. Antalet ansökningar om litteraturstöd är ökande och uppgår till närmare 2 000 per år. Många nya förlag har tillkommit. Kostnaden för hanteringen av stödet uppgår f.n. till drygt 4 000 tkr, dvs. 10 procent av rådets förvaltningsanslag. Formerna för litteraturstödet har i stort sett varit oförändrade sedan 1975. Kulturrådet avser att inom kort lägga fram ett förslag som innebär rationaliseringar när det gäller hanteringen av stödet.

Det skrivna ordet är viktigt för att förmedla litteraturen, men det muntliga framförandet är en nyskapande och expansiv form av litterär verksamhet som är värd att uppmärksammas i större utsträckning än hittills. De muntliga uttrycksformerna är ofta gränsöverskridande där flera olika konstformer finns sida vid sida. Litterära evenemang har blivit ett spännande sätt att nå en ny och oftast ung publik. Kulturrådet noterar att det finns många nya aktörer och nya former och att antalet ansökningar ökar. Särskilt intressant är att det finns ett ökande antal litterära evenemang med mångkulturell inriktning. För många invandrare är detta en möjlighet att bibehålla eller förnya kontakten med den egna litteraturen. Enligt rådets mening finns det därför skäl att öka insatserna på detta område.

Biblioteken och skolan har ett nära samarbete inte minst genom inköpsstödet som förutsätter en samverkan på lokal nivå. Kulturrådets utvärdering visade att stödet har varit en drivkraft för att få igång en lokal samverkan mellan bibliotek och skola. Men utvärderingen visar också att det finns ett mycket stort behov av gemensam kompetensutveckling för förskolans, skolans och folkbibliotekens personal. Kompetensutvecklingen skall syfta till att lokalt utveckla strategier för att främja samarbetet om barns och ungas läsning. Det borde, mot bakgrund av att på detta sätt kunna använda stödet mer strategiskt, vara möjligt att anslaget också för sådan kompetensutveckling.

Barnbokskatalogen är en del av det läsfrämjandet arbetet. Information om de nya barn- och ungdomsböckerna sprids i mycket stor upplaga via bibliotek, skolor och andra kanaler, och den används i det landsomfattande Bokjuryarbetet. Det är önskvärt att katalogen genom att vara interaktiv skall stimulera barnen att t ex utbyta lästips, chatta med förlag och uttrycka åsikter om böcker och läsning på ett sätt som är naturligt för barn idag.

Många barn i Sverige har ett annat modersmål än svenska. Forskning visar att det är viktigt att behärska sitt modersmål för att kunna lära sig ett annat språk. I fjol gav Kulturrådet ut en katalog över barn- och ungdomsböcker på andra språk än svenska. Kulturrådet anser att uppgifter om nya böcker för barn på andra språk bör ingå som en naturlig del i barnbokskatalogen. Det är emellertid förenat med särskilda kostnader för insamling av uppgifter, översättning, sättning med olika alfabet m.m. För barnbokskatalogen finns enligt regleringsbrevet 1 800 tkr avsatta inom det läsfrämjande bidraget. Ju mer efterfrågad barnbokskatalogen blir bland målgruppen, desto mer stiger kostnaderna för att producera den. Samtidigt eftersträvar Kulturrådet att katalogen skall bli så tilltalande och målgruppsanpassad

som möjligt. Mot den bakgrunden borde utrymmet att utveckla barnbokskatalogen inom ramen för det läsfrämjande anslaget öka.

Kulturrådet yrkar

- att anslaget 28:9 ap.1 stöd till utgivning och distribution av litteratur förstärks med 4 000 tkr med hänvisning till det ökande intresset för litterära evenemang.

Kulturrådet yrkar

- att biblioteken inom ramen för inköpsstödet (28:9 ap.2 Stöd till inköp av litteratur till folk- och skolbibliotek) får använda bidrag för kompetensutveckling. Ingen särskild uppräknings av anslaget behövs för att genomföra detta.

Kulturrådet yrkar

- att taket för kostnaderna för barnbokskatalogen tas bort så att katalogen kan förbättras, bli interaktiv, och även uppta barnböcker på andra språk än svenska. Kostnaderna skulle även fortsättningsvis kunna inrymmas inom anslaget 28:9 ap 3 Stöd till läsfrämjande verksamhet.

Kulturtidskrifter

Kulturrådet ger stöd till produktion, utveckling och prenumeration av tidskrifter på bibliotek. För de flesta kulturtidskrifter erbjuder det statliga stödet en avgörande möjlighet att både ge ut tidskriften och till viss del marknadsföra och distribuera den, vilket i förlängningen innebär att det statliga stödet är en fråga om överlevnad.

Syftet med statens stöd till kulturtidskrifter är att garantera mångfald i utbudet. Sedan två år tillbaka ökar antalet ansökningar för produktionsstöd, samtidigt som det totala stödet, omräknat i fasta priser, minskat med närmare 4 000 tkr under en tioårsperiod. Det finns också reella behov av att täcka de ökade kostnaderna för distribution och porto men också för personal, lokaler och produktion.

Kulturrådet aviserade i sitt budgetunderlag för 2003 att rådet, om anslaget inte ökade, skulle fördela färre men mer substantiella stöd. Detta innebar bl.a. att ett antal kulturtidskrifter med hög kvalitet blev utan stöd vid den senaste fördelningen i december 2002. Fortfarande utgör emellertid en stor del av de beviljade produktionsstöden belopp om 50 tkr eller mindre. Ett ökande antal tidskrifter ges ut på andra språk än svenska. Kvaliteten på dessa tidskrifter har även blivit högre. För närvarande har ett 20-tal tidskrifter på andra språk än svenska kunnat få stöd, men Kulturrådet bedömer att med ökat anslag borde fler tidskrifter som speglar den kulturella mångfalden kunna prioriteras.

En ny kategori tidskrifter är de elektroniska kulturtidskrifterna. Med nuvarande anslag bedömer Kulturrådet att det inte är möjligt att prioritera dessa. Med ett ökat stöd skulle Kulturrådet kunna pröva möjligheterna att ge även elektroniska tidskrifter bidrag.

Kulturrådet har i tidigare budgetunderlag pekat på svårigheter att nå ut till sina potentiella läsare p.g.a. ökande kostnader för distribution och porto. Kulturrådet har genom att ge stöd till Nätverkstan Ekonomitjänst och www.tidskriftsbutiken.nu i Skåne velat pröva alternativa distributions- och marknadsföringsåtgärder.

Tidskriftsverkstäderna i Göteborg, Luleå, Malmö och Stockholm utvecklar fortlöpande sin kompetens och verksamhetsområden. Man erbjuder idag inte bara en fungerande maskinpark utan arbetar även aktivt i samarbete med tidskrifter, institutioner, organisationer m.fl. Under de senaste åren har t ex ett fungerande samarbete med bland annat skolor och bibliotek kommit till stånd, främst i Göteborg och Malmö där man bistår personalen med undervisning i hur man gör en tidskrift eller sitt eget fanzine. Eftersom den datorstödda produktionen blir allt mer tillgänglig och billigare satsar man främst på att utveckla sin kompetens inom distributionsområdet, marknadsföring och utbildning/kompetensutveckling. På så vis har verkstäderna blivit fundamentala för kulturtidskrifternas existens. Däremot börjar ökade kostnader för teknik och programvaror, personalkostnader och lokalhyror bli påtagliga. Finansiering från medlemsintäkter räcker inte. Bidrag från kommun, stat och landsting har legat stilla sedan 1997.

Kulturrådet bedömer att dessa satsningar på gemensamma åtgärder bidrar till att minska kostnadsökningen och att höja kompetensen för framförallt de mindre tidskrifterna. Samtidigt vill Kulturrådet framhålla att dessa insatser minskar utrymmet för stöd till enskilda tidskrifter.

En förstärkning av anslaget skulle innebära att bredden i utbudet garanteras, att tidskrifterna får bättre möjligheter att nå sina läsare och att den kulturella mångfalden i utgivningen stimuleras.

Kulturrådet yrkar

- att anslaget till kulturtidskrifter ökar med 12 600 tkr p.g.a. volym- och kostnadsökning som motiverar en fördubbling av anslaget, samt permanentning av verksamhet med alternativa distributions- och marknadsföringsåtgärder, ökade distributions- och portokostnader samt för att öka tillgängligheten till kulturtidskrifterna i bland annat skolor och bibliotek. Detta bör i första hand ske genom att överföra medel från anslaget för statligt presstöd, alternativt genom yrkande om nya medel.

Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne

Övergripande bedömning

Kulturråd erhöll hösten 2002 uppdraget att administrera Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne. Avsikten med priset är att stärka och öka intresset för barn- och ungdomslitteraturen samt på global nivå främja barns rättigheter i hela världen.

För de administrativa kostnaderna beviljades under hösten 2002 ett engångsbidrag på 1 000 tkr för att förbereda en första utdelning av priset. För år 2003 avsattes 2 000 tkr.

Förslag och motivering

Utfallet för de administrativa kostnaderna för år 2003 beräknas uppgå till 3 000 tkr och avser kostnader för löner, juryns arbete, nomineringsprocess, information och marknadsföring, tillkännagivande samt utdelningsceremoni.

Kulturrådet vill erinra om de kostnadsberäkningar som redovisades i Kulturrådets rapport "Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne - en arbetsprocess och organisation". Kulturrådets

slutsats då var emellertid att det var vanskligt att på det föreliggande underlaget göra en exakt uppskattning av kostnaderna. Flera av remissinstanserna pekade på att Kulturrådet underskattat kostnaderna.

Även om det fortfarande är svårt att göra en exakt uppräknig kan Kulturrådet konstatera att den anslagna nivån inte kommer att räcka. Enbart lönekostnaderna för prisets administration och juryns arbete beräknas uppgå till 1 400 tkr. Till detta kommer kostnader för nomineringsprocess, utredningar, översättningar, expertutlåtanden, informationsinsatser, tillkännagivande och prisceremoni.

Det är viktigt att poängtera att kostnaderna för årets nomineringsprocess inte är jämförbara med kommande års kostnader eftersom det planerade världsomspännande nätet av nominatorer ännu inte byggts upp utan juryledamöterna själva nominerat kandidater till priset. Kulturrådet strävar efter att hålla kostnaderna för prisceremonin på en rimlig nivå. Samtidigt är det viktigt att prisceremonin måste utformas så, att tanken bakom Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne blir tydlig.

Priset, såväl som prisceremonin och andra arrangemang i anslutning till denna, måste ges den värdighet och den dignitet som krävs av ett stort internationellt pris, där bl.a. barnens rätt i samhället och barns och ungdomars tillgång till litteratur skall framhållas.

Kulturrådet bedömer att även med en mycket återhållsam budgetkalkyl kommer kostnaderna inte att understiga 3 000 tkr. En realistisk bedömning är att kostnaderna kan bli mycket högre.

Kulturrådet anser därför att en förstärkning på 1 000 tkr är nödvändig för att kunna genomföra uppdraget i enlighet med regeringens beslut.

Kulturrådet yrkar

- att anslaget 28:1 förstärks med 1 000 tkr för att uppdraget med att administrera Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne skall kunna genomföras i linje med regeringens intentioner.

Konst, museer och utställningar

Regionala museer

Övergripande bedömning

Tillgänglighetsmålet

Det statliga kulturpolitiska arbetet med att öka tillgängligheten till de regionala museerna och deras samlingar har på flera sätt varit framgångsrikt. Ökad fokusering på tillgänglighetsaspekter och skärpt uppmärksamhet på sambandet mellan museernas kunskapsuppbyggnad och dialogen med medborgaren är effekter av statens utvecklingsbidrag. Det ökade historieintresset hos allmänheten medför också krav på att få ta del av museernas samlingar och kompetens. Inte minst skolan och gymnasiet, där historia föreslås att bli ett kärnämne, har rätt att förvänta sig ett bättre samarbete med museerna.

En av de viktigaste framtidsfrågorna för de regionala museerna är därför att ytterligare öka tillgängligheten till de omfattande samlingarna. De utgör rika källor till vetande, viktig för en levande demokrati och för att upprätthålla ett mångfacetterat kulturliv. Museerna, såväl de

nationella som de regionala, har dock idag mycket begränsade möjligheter att till fullo uppnå målet om ökad tillgänglighet till kulturarvet. Detta gäller framförallt den digitala tillgängligheten. Även om begränsade insatser sker saknas idag den samlade IT-satsning som krävs för att ge medborgaren full tillgång till museernas hela kunskapsinnehåll. Museerna löper stor risk att komma på efterkälken vad gäller IT-utveckling, vilket blir till skada för skola, föreningsliv, samverkanspartners inom kulturmiljöarbetet och samhället i stort.

Statens planerade satsning på fri entré kommer att påverka museernas arbetssätt. Statens historiska museum påpekar i sin delredovisning från försöket med fri entré dels att intresset från allmänheten var stort, dels att många av de nya besökarna saknade museivana. Det ställde museet inför nya pedagogiska utmaningar. En så stor och viktig kulturpolitisk satsning som fria entréer ökar trycket på de regionala museerna och kan väntas få effekter också på det regionala planet. Huvudmännen för de regionala museerna följer beredningen av fria entréer till de statliga museerna med stort intresse. En del av de regionala museerna har redan idag fritt inträde till sina utställningar. Fler kommer förmodligen att följa efter, men den ekonomiska beredskapen saknas på de flesta håll. Dels gäller den täckandet av det ekonomiska bortfallet, dels finansieringen av pedagogiska satsningar och metodutveckling.

Museer, konsthallar

Fakta 2001

Totala antalet besök beräknas till ca 15,9 miljoner, 14,9 miljoner på museer och 1 miljon på konsthallar. Antal visningar för grupper under året uppskattas till ca 76 000. Knappt 42 procent gjordes för grupper från förskolor och skolor. Stadsvandringar och kulturhistoriska exkursioner anordnades av 78 museer och konsthallar vid ca 1 900 tillfällen med omkring 48 000 deltagare. Kurser och studiecirkel anordnades av 56 institutioner vid ca 1 400 tillfällen med drygt 25 000 deltagare.

Institutionerna var i genomsnitt öppna 273 dagar under året, museerna 275 dagar och konsthallarna 259 dagar. Ungefär 20 procent av museerna och två tredjedelar av konsthallarna hade fri entré. 172 museer och 26 konsthallar hade Webbplats på Internet. Databaser över egna samlingar hade 125 museer och 11 konsthallar.

164 nya basutställningar producerades under året. 1 608 tillfälliga utställningar visades under året. Samlingarna utökades under året med omkring 324 000 föremål, 8 miljoner fotografier och ca 800 hyllmeter arkivalier.

Kostnader och intäkter

Museernas intäkter uppskattas till ca 2 895 000 tkr och konsthallarnas till ca 93 000 tkr. Mer än 60 procent utgjordes av bidrag från stat, landsting eller kommun.

Museernas totala kostnader beräknas till ca 2 938 000 tkr och konsthallarnas till 161 000 tkr. Knappt hälften var kostnader för personal.

Museipedagogik

Den museipedagogiska satsningen om 45 000 tkr är nu inne på sitt tredje år. En tredjedel av summan har gått till utvecklingsarbete på två nationella ansvarsmuseer (Historiska museet och Nordiska museet) och två tredjedelar har efter sedvanligt ansökningsförfarande fördelats som stöd till 33 projekt vid 29 regionala museer. Många av dessa projekt löper över två eller tre år.

Syftet med stödet har varit att främja forsknings- och utvecklingsinsatser inom det museipedagogiska området, stärka bred samverkan mellan museer och andra aktörer på lokal, regional och central nivå samt bädda för en långsiktig säkring av projektens mervärde inom organisationerna. Inga restriktioner angavs vad gäller ämnesinriktning, metoder eller målgrupper. De projekt som fått stöd vänder sig emellertid främst till skolan och flertalet arbetar – med en bred mångfald av metoder – med utgångspunkt i kulturmiljö och lokalhistoria. Kulturrådet har begärt att samtliga stödda projekt skall utvärderas – som regel i samråd med universitet, högskola eller annan extern expertis – och slutredovisas i en diskuterande text där projektets idé, problem, genomförande och resultat presenteras på ett sätt som är tillgängligt för en bred publik av intresserade läsare.

Kulturrådet kommer under 2003 att följa upp och stödja de regionala museernas arbete med utvärdering och summerande analyser. Först under nästa år, 2004, kommer det att vara möjligt att utifrån detta rika material dra definitiva slutsatser om vilken effekt satsningen haft. Redan nu kan dock några preliminära bedömningar göras:

Många museer har genom den museipedagogiska satsningen givits möjlighet att pröva pedagogiska idéer som annars aldrig skulle förverkligats. Som exempel kan nämnas Bohusläns museum som under hela treårsperioden arbetar med Musernas museum, ett gränsöverskridande projekt som söker vägar att överbrygga avstånden mellan humaniora och naturvetenskap.

Skolor har fått chansen att samverka mer långsiktigt med ett regionalt museum, vilket i sin tur gjort det möjligt att på ett nytt sätt integrera museernas resurser i undervisningen. Många elever genom sådan samverkan fått reell tillgång till de utvecklingsmöjligheter som ligger i t ex tvärvetenskapliga och tematiska förhållningssätt. Som exempel kan nämnas Jönköpings läns museum som i projektet MAKT givit ungdomar chans att använda samtidskonsten som verktyg för lärande.

Museer och lärarutbildningar har kunnat mötas i långsiktigt hållfasta samarbeten kring museernas kunskap och material som resurs för skolan. Som exempel kan nämnas Jämtlands läns museum som samverkar med Mitthögskolan kring långsiktig metodutveckling samt utbildning och fortbildning av lärare.

Samverkan har också stärkts inom museisektorn generellt. Som exempel kan nämnas de projekt som drivs gemensamt av de regionala museerna i Skåne respektive Västra Götaland.

Betoningen på utvärdering har närmast museerna till den akademiska forskningsvärlden vilket lovar gott inför fortsatta, framtida utvecklingsprojekt. Som exempel kan nämnas Stockholms läns museum som arbetat med ett ungdomsprojekt i kranskommunerna och beställt utvärderingen av Tema Q vid Linköpings universitet.

Det museipedagogiska utvecklingsanslaget har redan stärkt museernas medvetenhet om vikten av ett högprofilerat publik- och tillgänglighetsarbete. Nu prövar de sig fram på nya vägar och skulle behöva fortsatt stöd för att inte tappa tempo i förändringsarbetet. Museernas huvudmän har givit stöd till projekten, men en långsiktig säkring av den höjda nivån förutsätter på många håll expansion i budget och personalresurs. Som exempel kan nämnas Värmlands museum som redan nu ökat sin pedagogiska personalresurs, Kulturrådet förutsätter att andra museer kommer att gå samma väg.

Det är vidare viktigt att frilägga de museipedagogiska verksamheternas *effekter* på lokalt och regionalt plan, i skolor och lokalsamhällen i hela landet. De utvärderingar som genomförs inom projektens ram kommer att visa hur museipedagogisk verksamhet bör planeras och organiseras för att nå måluppfyllelse. Genom att rapporterna offentliggörs kommer erfarenheter och resultat att göras tillgängliga för hela museiväsendet och därmed bidra till att höja den kvalitativa nivån i sektorn som helhet.

Den planerade fri entré-reformen på statliga museer 2004 ställer hela museiväsendet inför nya utmaningar. Den kommer att påverka alla museer och öka trycket också på regionala och kommunala institutioner att avskaffa entréavgifterna. Men framför allt kommer den att kräva ett fördjupat utvecklingsarbete rörande publik- och kommunikationsfrågor. Erfarenheterna från Historiska museets försöksperiod (våren 2002) tyder på att man med fri entré kan vänta dels en dramatisk ökning av antalet besök (över 100%) och dels en större andel helt nya besökare. Delvis nya pedagogiska strategier måste därför utarbetas för målgrupper utanför skolan och museerna behöver särskilt stöd för att utveckla sin verksamhet så att den på bästa sätt kan möta behoven hos en betydligt större och mer diversifierad publik än idag.

De regionala museerna har under en treårsperiod fått ett ökat anslag om 10 000 tkr för att utveckla det museipedagogiska arbetet. Investeringen i fördjupad kunskap kompetensutveckling är nu gjord. I ljuset av fri entré-reformen- för att kunna möta fler och en annan typ av besökare, på ett nyskapande sätt – krävs fortsatta investeringar i ett pedagogiskt förhållningssätt. Kulturrådet föreslår i första hand att försöksverksamheten förlängs med ytterligare tre år med 10 000 tkr per år I andra hand föreslår Kulturrådet att de regionala museernas eget utvecklingsanslag 28:30 AP2 skall prioritera kulturpedagogiskt utvecklingsarbete.

Kulturrådet yrkar

- i första hand att försöksverksamheten med kulturpedagogiskt utvecklingsarbete på de regionala museerna förlängs med ytterligare tre år och att anslaget 28:30 förstärks med 10 000 tkr per år,
- i andra hand att de regionala museernas eget utvecklingsanslag 28:30.2 skall prioritera kulturpedagogiskt utvecklingsarbete.

Bild- och formområdet

Utställningsersättning

Utställningsersättningen har sedan den kom till 1991/92 syftat till att stimulera och bredda verksamheten med utställningar av bild- och formkonst i dess olika uttrycksformer. Den har bidragit till förbättrade möjligheter och fler arenor för konstnärer att ställa ut konst och erhålla ersättning och samtidigt givit kvalitetshöjningar i utställningsutbudet. Anslaget för utställningsersättning har i olika omgångar ökat och uppgår sedan år 2001 till 8 000 tkr.

Olika kategorier av utställningsarrangörer som konstföreningar, konsthantverkskooperativ, konstnärsdrivna gallerier och vissa utställare av samtidskonst har därför fått ökade möjligheter att bredda de konstnärliga uttrycksformerna i utställningsverksamheten. Framförallt har utställningsverksamheten i de konstbildande organisationernas regi nått en bredare och också yngre publik.

Förslag och motivering

De organisationer/institutioner som beviljats medel för utställningsersättning 2003 redovisar ett sammanlagt medelsbehov på ca 10 000 tkr. Eftersom behovet kraftigt överstiger de medel som står till Kulturrådets förfogande har några organisationer/institutioner tillämpat kvoteringsystem. Kvoteringen för Sveriges Konstföreningars del år 2002 har inneburit att konstnärer som erhållit mer än en utställningsersättning under den senaste femårsperioden inte har kommit ifråga.

KRO/KIF har i tidigare sammanhang betonat att för konstnärerna är konstföreningsrörelsen en av de viktigaste förmedlingslänkarna mellan konstnären och publiken.

Kulturrådet yrkar

- att anslaget för utställningsersättning förstärks med 3 000 tkr 2004 för att ytterligare kunna förbättra konstnärernas möjligheter att ställa ut konst och erhålla ersättning och parallellt stärka de konstbildande organisationernas möjlighet att erbjuda ett kvalitativt utställningsutbud.

Centrumbildningarna på kulturområdet

Förslag och motivering

Kulturrådet fördelar bidrag till centrumbildningar inom kulturområdet med stöd av arbetsmarknadsprop. 1975/76:84, budgetprop. 1999/2000:100, bet 1999/2000:FiU27, rskr. 1999/2000:262.samt utifrån riktlinjer och villkor antagna av Kulturrådets styrelse 2001-06-01. Anslaget förstärktes 1999 med 10 000 tkr på försök med syfte att stödja centrumbildningarnas arbetsförmedlande verksamhet.

AMS fick i december 1998 uppdrag att utvärdera försöksverksamheten med förstärkt arbetsförmedling vid centrumbildningarna under perioden januari 1999–december 2000 som också innefattade Folkparkerna (numera Folkets Hus och Parker). En delrapport överlämnades till regeringen i januari 2000 och den slutliga rapporten överlämnades i augusti 2000.

I rapporten slås fast att uppdragsvolymen har ökat betydligt, arrangörskontakterna har kunnat fördjupas och centrumbildningarnas kontaktnät och kompetens är ett viktigt komplement till Arbetsförmedlingen samt att samverkan mellan centrumbildningarna och mellan Arbetsförmedlingen och centrumbildningarna har ökat, vilket borgar för ett effektivare utnyttjande av de samlade resurserna. I rapporten redovisas att både centrumbildningarna och AF Kultur ser klara fördelar med ett närmare samarbete samt att försöksverksamheten haft ett klart arbetsmarknadspolitiskt syfte och att "de övergripande målen med denna försöksverksamhet har varit att öka antalet uppdrag till konstnärliga yrkesutövare, vilket i sin tur förväntades minska utgifterna för arbetsmarknadspolitiska program och arbetslöshetsersättning."

Kulturrådet har nyligen låtit genomföra en översyn i syfte att kartlägga centrumbildningarnas verksamhet. I uppdraget har även ingått att bedöma effekterna av att centrumbildningarna tillförts särskilda medel för arbetsförmedlande verksamhet och ge underlag för en långsiktig bedömning av centrumbildningarnas utvecklingsmöjligheter.

Den övergripande bedömningen som görs i översynen är att "centrumbildningarna bedriver en mycket omfattande och kostnadseffektiv verksamhet, där medlemmarnas direkta inflytande över inriktning och prioriteringar bland annat uttrycks i korta beslutsvägar och en stark involvering i både planering och genomförande". Det är Kulturrådets uppfattning att centrumbildningarnas goda kännedom om villkoren i stort för de olika konstnärsgrupperna och deras djupa kunskap om de problem och möjligheter som råder på kulturarbetsmarknaden gör att de är ett väsentligt komplement till verksamheten vid AF Kultur.

Centrumbildningarnas arbetsförmedlande verksamhet visar också på att man har inriktat sina insatser på att hitta nya vägar att vidga arbetsmarknaden för de konstnärsgrupper som man har ansvar för. Samtidigt har man lyckats bygga upp ett förtroendefullt samarbete med AF Kultur. Erfarenheterna av ett sådant arbetssätt har visat sig goda. Sedan 1999 har centrumbildningarna redovisat ett väsentligt ökat antal förmedlade årsverken, vilket inneburit att belastningen på AMS har minskat. Enligt Kulturrådets mening kan centrumbildningarna ta ett ännu större ansvar för arbetsförmedlande insatser på kulturområdet.

Det finns många intressanta planer och idéer hos centrumbildningarna som bör prövas. Kulturrådet anser att det är angeläget att förstärka centrumbildningarnas arbetsförmedlande verksamhet och att samarbetet mellan centrumbildningarna och AF Kultur byggs ut ytterligare. Mot bakgrund av detta resonemang föreslår Kulturrådet att 5 000 tkr överförs från arbetsmarknadsbudgeten till kulturbudgeten och att dessa medel fördelas av Kulturrådet. Kulturrådet avser att nära följa frågor av betydelse för kulturarbetsmarknaden och föra en dialog med centrumbildningarna och företrädare för arbetsmarknadsverket.

Kulturrådet yrkar

- att 5 000 tkr överförs från utgiftsområde 13 Arbetsmarknad till kulturbudgeten och att Kulturrådet fördelar dessa medel till Centrumbildningarna inom kulturområdet.

Kultur i arbetslivet

Kulturrådet har under 2002 i "Verktyg för kulturdemokrati, En rapport om Kultur i arbetslivet", Rapport från Statens kulturråd 2002:1 låtit granska verksamheten inom Kultur i arbetslivet (KIA) och de projekt som beviljades bidrag under åren 1977 - 2000.

Granskningen visar att många projekt genomförts under tidsperioden men att det är få projekt som ingår i en långsiktig kontinuerlig kulturverksamhet i arbetslivet.

Ett av målen för Kulturrådets bidrag till KIA är att vidga deltagandet i kulturlivet och därför borde bidraget vara ett verktyg för att bygga broar mellan arbetslivet och offentliga kulturinstitutioner och kulturförvaltningar. För att detta skall kunna ske förutsätts att kulturinstitutioner/-förvaltningar finns med redan i arbetet med att formulera projekten och att deras roll klargörs redan från början. Utredaren anser att det bör föras in ett krav i riktlinjerna för bidraget att den sökande skall ha haft samråd med en kulturinstitution eller -förvaltning innan ansökan lämnas in till Kulturrådet.

Rapporten har remitterats till 150 kulturinstitutioner, kulturförvaltningar och kulturorganisationer. Kulturrådet har även påbörjat en granskning av verksamheten med arbetsplatsbibliotek som beräknas vara klar under mars 2003.

Utifrån dessa granskningar inklusive remissvar kommer Kulturrådet att överväga hur riktlinjerna för bidraget bör ändras.

Kultur och eget skapande är betydelsefulla medel i arbetet med att minska den utbredda ohälsan i arbetslivet. Kulturrådet vill betona vikten av att professionella kulturarbetare och institutioner involveras i projekten. Rådet avser att inkomma med eventuella ändringsförslag till regeringen under 2003.

Konstområdesövergripande verksamhet

Kulturrådets utvecklingsmedel

Förslag och motivering

De utvecklingsmedel som Kulturrådet disponerar har under senare år successivt minskat samtidigt som en allt större del av dessa medel är reserverade av regeringen för särskilda ändamål. Utvecklingsmedlen är en viktig resurs för att Kulturrådet skall kunna delta i utveckling och förnyelse av kulturlivet. Dessa medel är nu så små att Kulturrådet inte anser att det är möjligt att låta dem vara tillgängliga för ansökan utifrån. Utvecklingsmedlen kommer i stället att användas inom ramen för strategiska insatser som Kulturrådet initierar på egen hand eller som görs i samverkan med andra.

Här kan också nämnas de nya verksamheter som idag inte passar in inom Kulturrådets ordinarie anslagsstruktur. T ex finns Intercult vars verksamhet består av kontaktskapande, seminarier, workshops o dyl. och i viss mån produktion av egna föreställningar. Intercult arbetar tvärkulturellt och internationellt och samarbetar under 2003 med bl.a. Angereds teater och Malmö Dramatiska Teater i mångkulturella projekt. Andra exempel är Re:Orient och Selam. Flertalet av dessa organisationer arbetar också med arrangörsfrågor.

Förslag

Kulturrådet yrkar ingen ökning av utvecklingsanslaget för nästa budgetår men vill gärna peka på behovet av en friare användning av medlen. Det begränsade beloppet gör att olika behov ständigt måste prövas mot varandra, så att utrymme kan skapas för nya insatser. Därför är utvecklingsanslaget inte heller lämpligt för ändamål som behöver kontinuerligt stöd.

Stöd till de nationella minoriteternas språk och kultur

Förslag och motivering

Målet är enligt regleringsbrevet för år 2003 att de nationella minoriteternas språk och kultur skall stärkas. Enligt vad som anges i regeringskansliets faktablad från november 2000, då besluten om att introducera minoritetspolitiken fattats, är en viktig del i minoritetspolitiken att ge stöd till minoritetsspråken så att de hålls levande.

Genom det särskilda anslag om 7 000 tkr, som Statens kulturråd tilldelades år 2002 har givetvis minoriteternas språk och kultur kunnat stärkas. Om man ser till den andra

målsättningen måste man konstatera att insatserna är helt otillräckliga. Minoritetsgrupperna befinner sig alla i ett stadium av vad språkforskarna kallar språkbyte.

Kulturrådet i sin bidragsgivning har valt att prioritera strukturella insatser med långsiktig verkan och enligt detta synsätt bl.a. gett bidrag till den nya sverigefinska teatern Uusi Teatteri (på riksdagens uppdrag), till Tornedalsteatern och till uppbyggnaden av ett romskt bibliotek.

Dessa insatser är viktiga men bilden blir en annan när man tar i betraktande de stora brister i fråga om kulturell infrastruktur som råder. Så pågår t ex inom Sametinget en utredning som gäller uppbyggnad av ett fungerande bibliotekssystem för det samiska området med beaktande av de tre språkliga varieteter som finns. Den romska gruppen är helt i avsaknad av egen förlagsverksamhet och kulturinstitutioner. Exemplet kan mångfaldigas.

De medel Kulturrådet förfogat över var i princip förbrukade vid halvårsskiftet. Kulturrådet är den enda kulturmyndighet, som fått ett uttalat ansvar för minoritetspolitiken, vilket torde vara en nackdel bl.a. med tanke på medvetenheten om och ansvaret för minoritetspolitiken. I Kulturrådets rapport till regeringen De nationella minoriteterna och kulturlivet förslås att en genomgång görs av de förordningar som gäller inom hela det kulturella området för att analysera om dessa behöver revideras med hänsyn till minoritetspolitiken. Kulturrådet har ännu detta synsätt.

Med hänsyn till de stora behov som finns inom området föreslår Kulturrådet, liksom föregående år, en uppräknings av anslaget till 15 000 tkr för år 2004.

Kulturrådet yrkar

- att anslaget till de nationella minoriteternas språk och kultur räknas upp med 8 000 tkr till totalt 15 000 tkr med hänsyn till de stora behov som finns inom området.

Kulturrådets bidrag till riksorganisationer inom kulturområdet

Kulturrådet fördelar bidrag till riksorganisationer inom områdena för amatörverksamhet, mångkultur (Immigrantinstitutet, Mångkulturellt centrum, Grekiskt kulturcentrum, Kurdiskt bibliotek) och svenska sektioner av internationella organisationer. Inom alla dessa områden anser rådet att det finns ett behov av att se över det statliga stödet i syfte att se om medlen används i enlighet med de kulturpolitiska riktlinjerna. I översynen bör ingå att pröva omfattning och behov av bidragen till nuvarande mottagare, behov av stöd till organisationer som idag inte ryms i stödsystemet, att utarbeta riktlinjer för bidragen samt att finna former för en regelbunden uppföljning och utvärdering av stöden.

Kulturrådet kommer under år 2003 att genomföra dessa översyner. Beroende på resultatet av översynerna kan rådet komma att återkomma till regeringen i nästa budgetunderlag med förslag till åtgärder.

Kulturrådet har genomfört en översyn av stödet till lokalhållande organisationer. Även här kan rådet komma att återkomma till regeringen i nästa budgetunderlag.

Förslag och motivering

Förslag

Kulturrådet föreslår att regeringen överväger att anslaget för stöd till mångkulturella organisationer genom samverkan med andra politikområden tillförs integrationsmedel.

Dans- och konstkonsulenter

Kulturrådet har i uppdrag att utvärdera verksamheten med länskonstnärer (dans- och konstpedagoger). En delrapport har lämnats i december 2002, slutrapport kommer att inlämnas under våren 2003. Syftet med utvärderingen är att se över verksamhetsutfall och måluppfyllelse samt föreslå form för fortsatta organisation och finansiering. Rådet återkommer med konkreta förslag vid utvärderingen.

Försöksverksamhet med ändrad regional fördelning av kulturpolitiska medel

Kulturrådet har mottagit en särskild hemställan om statsbidrag för år 2004 till de regionala kulturinstitutionerna i Skåne. Hemställan biläggs i sin helhet.

Kulturinstitutionerna i Skåne beviljas bidrag ur den s.k. kulturpåsen. Bidragen fördelas av Region Skåne. Kulturrådet har tidigare påpekat vikten av att samtliga reformer även omfattar institutionerna i Skåne och hemställer att Kulturrådet får i uppgift att fördela ev. reformmedel.

Kulturrådet vill härutöver framföra att det ur nationell synvinkel är väsentligt att kulturinstitutionerna i Skåne behandlas på samma sätt som övriga kulturinstitutioner i landet när det gäller kompensation för pris- och löneökningar samt undantag från produktivitetskrav.

Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet

Övergripande bedömning

Ett av målen för Kulturrådets verksamhet är att med stöd av forskning utveckla den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden inom Kulturrådets ansvarsområde och att som sektorsansvarig myndighet medverka till att den kulturpolitiskt relevanta forskningen stärks och utvecklas.

Statens kulturråd förfogar över två anslagposter för forskningsverksamhet, anslagspost 28:37.1 Statens kulturråd samt anslagspost 28:37.2 för ansvarsmuseernas forsknings- och utvecklingsverksamhet. År 2003 uppgår anslagsposterna till 2 069 tkr resp. 1 318 tkr. Sammantaget disponerar Kulturrådet 3 387 tkr för forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet vilket är mycket begränsat i jämförelse med vad som vanligtvis gäller för andra, likartade myndigheter.

Förslag och motivering

Anslagsposten för ansvarsmuseernas forskning fördelas för närvarande på grundval av inkomna ansökningar. Kulturrådet har inriktat sin övriga forskningsverksamhet på uppdragsforskning, dels för att Kulturrådet är för litet för att inom sig rymma tillräckligt omfattande verksamhet, dels bidrar en sådan ordning till att stödja och stärka den ännu relativt svagt utvecklade kulturpolitiska forskningen vid våra universitet och högskolor.

Kulturrådet yrkar

- att anslagsposterna 28:37.1 och 28:37.2 läggs samman för att kunna möjliggöra en mer effektiv användning av de forskningsmedel Kulturrådet disponerar. En sådan ny, sammanlagd anslagspost skulle användas i huvudsak för beställning av kulturpolitiskt relevanta forsknings- och utvecklingsprojekt som riktar sig mot Kulturrådets hela ansvarsområde (inkl. ansvarsmuseerna).

5. Övrigt

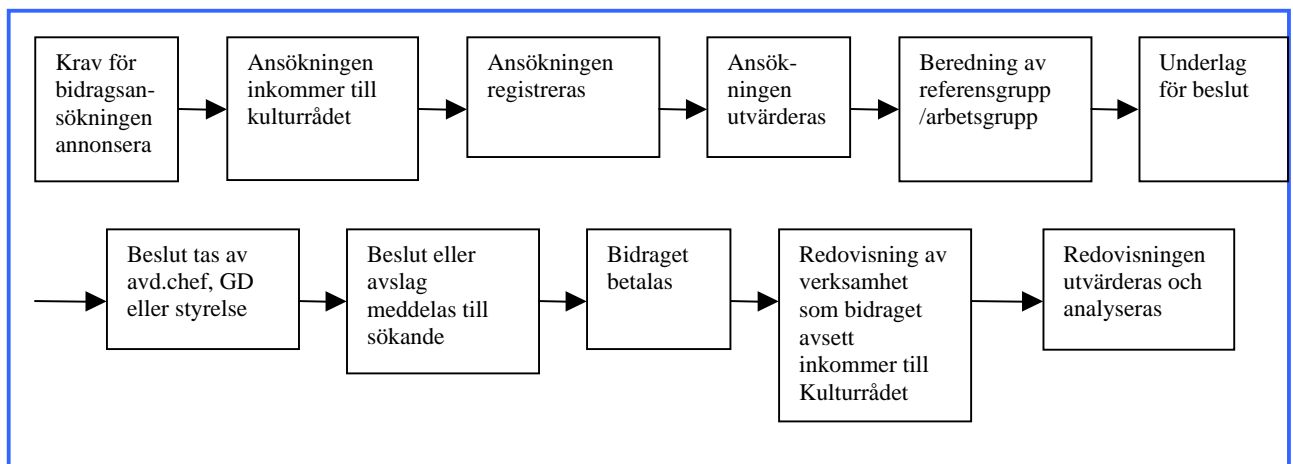
Kulturrådets förvaltning

Bakgrund

Bidragsprocessen

Traditionellt har Kulturrådets verksamhet till 80% bestått av bidragshantering.

Bidragsprocessen kan kort illustreras enligt följande:

Storleken i kronor på de bidrag som Kulturrådet ansvarar för har ökat senaste åren samtidigt som den moderna informationstekniken leder till bättre information till potentiella bidragmottagare. Antalet ansökningar har mellan 2000 och 2002 ökat med ca 10%. I nedan tabell framgår antalet ansökningar de senaste 3 åren.

Bidragansökningar

2002	2001	2000
5 536	5 409	5 032

Antal bidragansökningar per år

I 2002 års budgetunderlag beskrevs arbetet för Kulturrådets referens- och arbetsgrupper samt de ökade kostnaderna för deras insatser. Bara under 2002 har kostnaderna för referensgrupper belastat förvaltningsanslaget, 28:1, med drygt 3 000 tkr. Kostnadsutveckling för referens- och arbetsgrupper som belastar 28:1 framgår av tabell nedan.

Referens- och arbetsgrupper, tkr

2002	2001	2000
3 032	2 501	2 349

Belastning på förvaltningsanslaget för referens- och arbetsgrupper per år

Då arbetsinsatserna för dessa grupper är beroende av antalet ansökningar har Kulturrådet små möjligheter till besparingar.

Uppföljning och utvärdering av resultat

Det utvecklingsarbete som bedrivits inom regeringskansliet under ett flertal år i syfte att förbättra den ekonomiska styrningen i staten (VESTA) börjar att påverka strukturer och arbetssätt hos myndigheterna. Större krav på en tydligare koppling mellan ekonomi och verksamhet liksom ökade krav på uppföljning och utvärdering av verksamheten är ett av resultaten av VESTA. Vidare framhåller Kulturutskottet i sitt betänkande 2002/03:KrU1 betydelsen av att utvärdera och följa upp resultatet av den förda kulturpolitiken för att kunna avgöra i vad mån förstärkningar av kulturområdet och omprioriteringar av olika delområden bör göras.

Detta ökade krav på utvärdering gör att tyngdpunkten i Kulturrådets uppgifter flyttas från den löpande bidragsgivningen till uppföljning och utvärdering resultatet. För att regeringen skall kunna återrapportera till riksdagen resultatet och effekter i relation till de kulturpolitiska målen kommer denna analys kräva allt större resurser för Kulturrådet.

Om storleken på de sakanslag som Kulturrådet hanterar bibehålls behövs ökade medel för att kunna utvärdera verksamheten. För att kunna göra en kvalitativt godtagbar analys av resultatet av anvisade medel bedömer rådet att den arbetstid som läggs på uppföljning och utvärdering bör öka med 30 %. I praktiken skulle detta innebära krav på ökade resurser motsvarande två årsarbetskrafter per verksamhetsgren ca 3 000 tkr.

Kulturrådets verksamhet är till 99 % anslagsfinansierad och har mycket små möjligheter till kompletterande, stabila finansieringskällor. Nedprioritering av hantering av bidragansökningar är ej möjlig, även om viss effektivisering i bidragsprocessen är möjlig. En förutsättning för att finansiera de ökade kostnaderna är därmed genom ökade förvaltningsmedel.

Tydligare koppling mellan verksamhet och ekonomi

För att öka verksamhetens transparens och därmed underlätta för politiska beslutsfattare att kunna jämföra och prioritera mellan olika verksamheter inom kulturområdet bör antalet

anslagsposter minskas. Kulturrådet har i dag 52 anslagsposter jämte en rad med övriga ekonomiska villkor. För att kunna åstadkomma en tydlig koppling mellan verksamhet och ekonomi anser Kulturrådet att anslagsstrukturen bör följa regleringsbrevets målstruktur.

Vidare skulle tydligheten öka avsevärt om alla förvaltningsmedel som idag finns som villkor eller anslagsposter under sakanslag samlas under Kulturrådets förvaltningsanslag 28:1. Idag skapar konstruktionen att ge bemyndigande att använda en viss del av sakanslaget till förvaltning en osäkerhet och kortsiktighet för den långsiktiga planeringen av verksamheten. Ett ramanslag för förvaltning skulle ge bättre förutsättningar för Kulturrådet att skapa en stabil organisation och verksamhet.

Förslag och motivering

Kulturrådet yrkar

- ökade medel motsvarande 5 000 tkr för att täcka kostnader för det ökade trycket på den löpande bidragshanteringen, ökade medel för att förbättra arbetet med uppföljning och utvärdering resultatet av Kulturrådets verksamhet utifrån de kulturpolitiska målen,
- att alla Kulturrådets förvaltningsmedel som idag finns under olika anslag inom utgiftsområde 28 samlas under anslag 28:1. Då medlen är mycket begränsade skulle en sammanläggning av anslagsposterna 28:37.1 och 28:37.2 kunna möjliggöra en mer effektiv användning av de forskningsmedel Kulturrådet disponerar.

Kulturnät Sverige

Syftet med Kulturnät Sverige är att öka tillgängligheten till och intresset för svensk kultur. Webbplatsen fungerar som en gemensam ingångssida som samlar och strukturerar det svenska kulturutbudet på Internet för att underlätta för den enskilde att hitta det han eller hon söker. Andra viktiga utgångspunkter är att arbetet bedrivs utifrån en vid definition av kulturbegreppet, att kulturnätet står öppet för såväl kulturinstitutioner som fria kulturutövare och att medverkan i kulturnätet är kostnadsfri. Målgruppen för Kulturnät Sverige är primärt den svenska allmänheten. Verksamhetens mål och inriktning i övrigt är beskriven i regeringens proposition 1999/2000:1.

Ett nationellt internetbaserat kulturnätverk utgör ett viktigt instrument i arbetet för att uppnå de kulturpolitiska målen. Genom utnyttjandet av ny informationsteknik kan kulturen göras tillgänglig oberoende av avstånd i tid och rum. Kulturnät Sverige verkar för att alla människors möjlighet och lust att vara en del av kulturlivet, att uppleva kultur och att ägna sig åt eget skapande skall komma till uttryck på webbplatsen. Därmed bidrar Kulturnät Sverige till att bryta ned de hinder som gör att många fortfarande står främmande för kulturlivet. Särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar samt hög användbarhet för personer med funktionshinder eftersträvas.

Kulturrådet övertog ansvaret för Kulturnät Sverige i samband med att verksamheten permanentades fr.o.m. 1 januari 2000. Den redaktion som inrättades inom Statens kulturråd har enligt regeringsuppdraget ansvar för basverksamheten nämligen drift, utveckling och marknadsföring av Kulturnät Sveriges webbplats. Regeringens bedömning var att möjliggörandet av nyskapande utvecklingsarbete, utöver vad de anslagna redaktionella

medlen skapar utrymme för, behövde prövas genom nya partnerskap, samarbetsformer och finansieringslösningar.

Övergången från projekt till permanent verksamhet har i stort sett fungerat i enlighet med regeringens intentioner, men med ett mycket viktigt undantag: den tekniska infrastrukturen. Kulturrådet har inte - och behöver inte ha för egen verksamhet - en teknisk infrastruktur som förmår härbärgera en så teknikkrävande verksamhet som Kulturnät Sverige är.

Antalet aktörer och intresserade som använder sig av Internet har under de år som Kulturnät Sverige funnits hos Kulturrådet ökat radikalt. Tydligt är också att aktörerna idag har mycket stora krav och förväntningar på tjänster och information som kan fås hos eller genom Kulturnät Sverige. Detta gör att framförallt en teknisk utveckling av basverksamheten är nödvändig. Idag finns det kommunikationstekniska möjligheter att leda besökarna direkt till den specifika tjänst eller information han eller hon vill ha. En sådan söktjänst kräver möjlighet till interoperabilitet, vilket innebär att man tekniskt knyter samman flera aktörer och nätverk. I samhället i övrigt görs stora insatser att göra myndigheters och organisationers information och tjänster tillgängliga för alla medborgare i maximal utsträckning, exempelvis talar man om 24-timmarsmyndigheter, gemensam förvaltningsportal etc. Ambitionen är att det skall vara enkelt för alla att hitta informationen och naturligtvis skall man erbjuda en så bra service som möjligt. Det är viktigt att kulturlivet kan erbjuda samma servicenivå. Idag saknas både infrastrukturella förutsättningar och resurser för att implementera denna typ av teknik hos Kulturrådet.

Förslag och motivering

Kulturrådet befinner sig i en situation där det är angeläget att analysera Kulturnät Sveriges uppdrag, roll, kapacitet och funktion i en nära framtid för att möjliggöra nyskapande utvecklingsarbete, utöver vad de anslagna redaktionella medlen skapar utrymme för. Det är också angeläget att analysera om en ny teknisk miljö för Kulturnätets räkning kan tillskapas genom att söka en ny huvudman eller genom att knyta nya partnerskap och samarbetsformer. Nya finansieringslösningar kan också prövas.

Att låta verksamheten fortsätta utan att vidta någon av dessa eller andra förändringar med hänsyn till den bristfälliga tekniska kapaciteten anser vi vara en ur alla aspekter – såväl kulturpolitiska som samhällsekonomiska – dålig lösning. Det skulle äventyra tanken bakom verksamheten med Kulturnät Sverige.

Kulturrådet avser därför – mot bakgrund av ovanstående – att under 2003 analysera hur Kulturnät Sverige bäst kan nyttja de informations- och kommunikationstekniska möjligheter som står till buds idag för att göra kulturen tillgänglig för alla oberoende av avstånd i tid och rum samt verka för alla människors möjlighet och lust att vara en del av kulturlivet, uppleva kultur och ägna sig åt eget skapande.